

**Výsledky štúdie
OECD PISA 2009**
zaostrené na čitateľskú
gramotnosť

Tematická správa

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť/
Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Výsledky štúdie OECD PISA 2009 zaostrené na čitateľskú gramotnosť

Tematická správa

Bratislava 2013

NÚCEM
NÁRODNÝ ÚSTAV CERTIFIKOVANÝCH
MERANÍ VZDELÁVANIA

Výsledky štúdie OECD PISA 2009 zaostrené na čitateľskú gramotnosť

Tematická správa

Autori publikácie: Daniela Heldová
Jana Kováčová
Andrea Galádová

Úprava publikácie: Soňa Gallová

Vydal: © Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania, Žehrianska 9, 851 07 Bratislava
www.nucem.sk

Rok vydania: 2013

Vydanie: prvé

Počet strán: 66

Náklad: 1500

Tlač: ŠEVT, a.s.

Obálka a grafické spracovanie: Milan Tofel

ISBN 978-80-89638-08-6

Obsah

1. Čo je to PISA?	7
2. Ako PISA charakterizuje čitateľskú gramotnosť	9
3. Čitateľská gramotnosť slovenských žiakov – trendy	14
4. Aké úlohy riešia žiaci v štúdii PISA.....	19
Záver	66
Literatúra a zdroje.....	68

1. Čo je to PISA?

Štúdia OECD PISA je medzinárodná širokoplošná evalvačná štúdia, ktorá sa realizuje v trojročných cykloch už od roku 2000. Výsledky po prvýkrát poskytli možnosť porovnania školských systémov zúčastnených krajín z pohľadu úrovne funkčnej gramotnosti ich 15-ročných žiakov. SR sa štúdiu OECD PISA po prvýkrát zúčastnila až v roku 2003 a prvé výsledky našich žiakov vtedy nevzbudzovali záujem ani nemali žiadnu odozvu. Až v neskorších rokoch (od roku 2008) sa štúdia dostala do pozornosti politikov zodpovedných za chod a smerovanie nášho školstva a tiež niektorých akademikov.

Štúdia OECD PISA vychádza z princípov funkčnej gramotnosti. Jednotlivé testované oblasti sú chápané ako súbor vedomostí a zručností potrebných pre uplatnenie sa v každodennom živote a neskôr pre uplatnenie sa jednotlivca v pracovnom živote. Pod pojmom gramotnosť sa v štúdiu OECD PISA rozumie *schopnosť žiaka aplikovať kľúčové vedomosti a zručnosti, analyzovať a efektívne komunikovať svoje názory a postoje, riešiť a interpretovať problémy v rozličných situáciách každodenného života*. Nadobúdanie gramotnosti je vnímané ako celoživotný proces, ktorý prebieha nielen v rámci školy, počas formálneho vzdelávania, ale aj interakciou žiaka s rodičmi, spolužiakmi, priateľmi a širším okolím, v ktorom žiak žije.

Podľa štúdie by 15-roční žiaci mali mať dostatočne rozvinuté čitateľské zručnosti a primerané vedomosti v oblasti matematiky a prírodných vied, aby boli schopní sa ďalej vzdelávať a získané vedomosti aplikovať v reálnom živote. Preto je štúdia OECD PISA zameraná na sledovanie troch oblastí: čitateľskej gramotnosti, matematickej gramotnosti a prírodovednej gramotnosti. Sledovanie týchto oblastí sa sústreďuje na tri základné aspekty: *obsah, činnosti a situácie*. V každom cykle je najväčší dôraz kladený na jednu z oblastí, z nej je najvyšší podiel testových položiek (cca polovica). V roku 2000 bola hlavnou sledovanou oblasťou čitateľská gramotnosť. U nás sa štúdia realizuje od roku 2003, kedy bola hlavnou oblasťou matematická gramotnosť a v roku 2006 to bola prírodovedná gramotnosť. V cykle 2009 bola hlavnou sledovanou oblasťou opäť čitateľská gramotnosť. Krajiny, ktoré realizovali štúdiu PISA od prvého cyklu, po vyhodnotení PISA 2009 tak majú k dispozícii množstvo materiálov umožňujúcich korektné porovnávanie výkonov žiakov naznačujúce trendy vo vývoji čitateľskej gramotnosti za posledné desaťročie. Slovensko, žiaľ, medzi tieto krajiny nepatrí.

Na zisťovanie zručností žiakov slúži štúdiu OECD PISA kognitívny test. Test je zadávaný vo vyučovacom jazyku a zostavený z rôznorodých úloh zo všetkých troch oblastí. Žiaden žiak nerieši všetky úlohy a otázky zahrnuté do testovania, rieši iba určitú časť z úloh (jeden variant). V štúdiu PISA 2009 bolo použitých trinásť variantov testov obsiahnutých v trinástich rozličných testových zošitoch. Každý z variantov je približne rovnako náročný, pričom každý obsahuje položky rôznej obťažnosti, v každom variante sú použité rôzne typy a formáty otázok. Väčšina položiek kognitívneho testu prechádza do ďalších cyklov, aby bolo možné sledovať trend, preto tieto položky nie sú bežne prístupné pre verejnosť. Avšak po každom cykle sa zverejňuje isté množstvo úloh z hlavnej oblasti (tzv. uvoľnené úlohy), ktoré už nebudú v ďalšom cykle na testovanie žiakov použité. Keďže v roku 2009 bola hlavnou oblasťou čitateľská gramotnosť, najnovšie sú uvoľnené úlohy z tejto domény. S ich znením, zameraním a rozborom sa môžete zoznámiť v tejto publikácii (4. kapitola).

Okrem kognitívneho testu PISA využíva na zmapovanie kontextov vzdelávania žiaka aj rozličné druhy dotazníkov. V *žiackom dotazníku* žiaci odpovedajú na otázky, ktoré zisťujú ich rodinné zázemie, otázky týkajúce sa ich socio-ekonomického statusu, ich motiváciu učiť sa a angažovanosť v škole. Modulom tohto dotazníka je krátky *dotazník o informačných a komunikačných technológiách*. Cieľom je zistiť zručnosti žiakov pri práci s počítačom a využívanie počítača v procese vzdelávania sa v škole a doma. Ďalším modulom je *dotazník o vzdelávaní*, v ktorom žiak informuje o svojom prístupe/postoji k vlastnému vzdelávaniu a komunikuje svoje študijné zvyklosti. Informácie o kvalite učebných a vyučovacích podmienok a rozličné demografické údaje poskytujú riaditelia škôl, v ktorých sú žiaci vzdelávaní. Vo vybraných krajinách vyplňajú dotazníky aj rodičia zúčastnených žiakov. Údaje z nich kompletizujú obraz o žiakoch z pohľadu ich domáceho prostredia.

2. Ako PISA charakterizuje čitateľskú gramotnosť

Čitateľská gramotnosť

Zručnosti čítania a písania tvorili oddávna základ vzdelania človeka a „čítanie“ a „písanie“ patria k najstarším učebným predmetom. Dnes sú čitateľské kompetencie základom pre nadobúdanie informačnej gramotnosti a rozvoj celoživotného vzdelávania. Čitateľské kompetencie zahŕňajú nielen zvládnutie techniky čítania, ale aj pochopenie textu, intelektuálne spracovanie informácií a ich praktické uplatnenie, resp. schopnosť čitateľa využiť ich v praktickom živote.

Čitateľská gramotnosť je komplexný súbor čitateľských zručností (Lapitka, 2005) potrebných na efektívnu prácu s textom. Nie je to len schopnosť prečítať slová, vety a celé texty, ale aj prečítané pochopiť a ďalej s obsahom a získanými informáciami pracovať. Túto schopnosť vie čitateľ využiť v rozličných typoch textov, žánrovo rozdielnych, pričom je schopný dávať do súvisu rôzne informácie z rôznych textov i informácie získané mimo nich. Pri definovaní pojmu čitateľská gramotnosť sa neuvažuje iba o textoch, ktoré žiak číta v škole, teda o učebných textoch, ale aj o textoch v spojitosti s jeho bežným životom mimo školy. Prostredníctvom takýchto rôznorodých textov žiak spoznáva aj „kultúru slova, vniká do postojov, hodnôt, očakávaní, žánrových špecifik“, čo čítaniu dodáva ďalšiu vlastnosť, ktorú Gavora nazýva kultúrnou praxou. To je ďalší rozmer čitateľskej gramotnosti, ktorý ju odlišuje od čítania v zmysle iba osvojovania si techniky čítania.

Pojem čitateľská gramotnosť do povedomia prenikol v poslednom desaťročí práve prostredníctvom rámcov medzinárodných štúdií zameraných na túto oblasť (PISA, PIRLS) preložených z anglického jazyka (literacy, reading literacy). Dnes sa s ním stretávame nielen v odbornej pedagogickej literatúre, ale postupne sa udomácňuje v školskom prostredí i mimo neho.

Definícia čitateľskej gramotnosti podľa štúdie PISA

PISA 2000 definuje čitateľskú gramotnosť ako porozumenie a používanie písaných textov, uvažovanie o nich za účelom dosahovania osobných cieľov, rozvíjania vlastných vedomostí a schopností a podieľania sa na živote spoločnosti. Pod vplyvom súčasnej koncepcie celoživotného vzdelávania sa význam pojmu čitateľská gramotnosť rozšíril – čitateľská gramotnosť je vnímaná ako súhrn vedomostí, zručností a stratégií, ktoré jednotlivec buduje po celý život. Do definície čitateľskej gramotnosti bola tiež doplnená a v jednotlivých častiach rámca štúdie je hlbšie rozpracovaná oblasť zaangažovanosti čitateľa do čítania. Tento pojem vyjadruje motiváciu čitateľa čítať, pričom zahŕňa emocionálne a ďalšie charakteristiky týkajúce sa správania jednotlivca, ako je záujem o čítanie, potešenie z čítania, schopnosť sebakontroly počas čítania, vnímanie sociálneho rozmeru čítania a podobne.

Čitateľská gramotnosť je porozumenie a používanie písaných textov, uvažovanie o nich a zaangažovanosť čitateľa do čítania za účelom dosahovania osobných cieľov, rozvíjania vlastných vedomostí a schopností a podieľania sa na živote spoločnosti.

Text a jeho špecifiká

Výber textov podľa rozličných charakteristík sa v cykle PISA 2009 v porovnaní s predchádzajúcimi cyklami rozšíril. Z pôvodného členenia sa zachovalo rozlišovanie textov podľa formy a typu textu. Podľa formy PISA rozlišuje texty *súvislé*, *nesúvislé*, *kombinované* (kombinácia súvislých a nesúvislých textov) a *zložené* (pozostávajú z viacerých z viacerých samostatných textov). Jednotlivé typy textov sa od seba odlišujú spôsobom spracovania, výberom jazykových prostriedkov a štylizáciou. Najčastejšie využívanými *typmi textov* v štúdii PISA je *opis*, *rozprávanie*, *výklad*, *argumentácia*, *návod*, *rozličné protokoly* a *zápisnice*.

Pôvodná špecifikácia textu podľa PISA

Forma textu	súvislý
	nesúvislý
	kombinovaný (kombinácia súvislých a nesúvislých textov)
	zložený (pozostáva z viacerých samostatných textov)
Typ textu	opis, rozprávanie, výklad, argumentácia, návod, protokol, zápisnica

Avšak vzhľadom na neustále narastajúce množstvo textov vyskytujúcich sa v bežnom živote v elektronickej podobe podchytila PISA 2009 aj tento jav prostredníctvom ERA (Electronic Reading Assessment) a do testovania 15-ročných žiakov bolo začlenené aj hodnotenie čítania textov v elektronickej podobe (slovenskí žiaci tento modul nespracovávali). Zohľadnením tejto skutočnosti do klasifikácie textov pribudlo rozlišovanie podľa *média*, z ktorého môže čitateľ text čítať – *papier* alebo *monitor*¹. Fakt, že texty v digitálnej podobe umožňujú nielen čítanie hotových, nemenných textov, ale aj interakcie čitateľov prostredníctvom nich, vyústil k rozlišovaniu textov podľa toho, ako sú texty čitateľovi sprostredkované (*sprostredkovanie textu*). V prvom prípade je čitateľ len prijímateľ a texty slúžia na získavanie informácií z textu (napríklad *domovské stránky*, *internetové stránky informujúce o rôznych službách a tovaroch*, *oficiálne internetové stránky inštitúcií*, *internetové stránky obsahujúce informácie pre študentov*, *spravodajské internetové stránky*, *on-line katalógy knižníc*), takéto texty sú v štúdii PISA 2009 nazývané *autorské*. V druhom prípade čitateľ môže vstupovať do textu a meniť ho a texty mu slúžia na komunikáciu, napríklad *e-mail*, *blogy*, *chatrooms* a podobne. PISA 2009 tieto texty nazýva *interaktívne*.

Rozšírená špecifikácia textu podľa PISA 2009

Médium	papier monitor
Sprostredkovanie textu	<i>autorské</i> – čitateľ je prijímateľ (napríklad domovské stránky, internetové stránky informujúce o rôznych službách a tovaroch, oficiálne internetové stránky inštitúcií, internetové stránky obsahujúce informácie pre študentov, spravodajské internetové stránky, on-line katalógy knižníc) <i>interaktívne</i> – čitateľ vstupuje do textu (napríklad e-mail, blogy, chatrooms a podobne)

¹ PISA takéto texty nazýva tlačené (na papieri) alebo elektronické (na monitore).

Činnosti

Žiak používa pri čítaní mentálne stratégie – činnosti. Štúdia OECD PISA 2000 pôvodne vyčlenila päť činností, ktoré sú spojené s dosiahnutím plného porozumenia rozličných druhov písaných textov. Predpokladá sa, že všetci čitatelia bez ohľadu na ich celkovú úroveň preukážu istú úroveň v každej z piatich činností: získavanie informácií, porozumenie, interpretácia, uvažovanie o obsahu textu a jeho hodnotenie a uvažovanie o forme textu a jej hodnotenie. Úplné porozumenie si vyžaduje zvládnutie všetkých piatich činností – úspešné zvládnutie jednej činnosti nezaručuje zvládnutie inej, i keď je medzi nimi istý vzťah.

Klasifikácia činností podľa PISA 2000

Činnosti	<i>získavanie informácií</i>
	<i>porozumenie</i>
	<i>interpretácia</i>
	<i>uvažovanie o obsahu textu a jeho hodnotenie</i>
	<i>uvažovanie o forme textu a jej hodnotenie</i>

Čitateľská
gramotnosť

Keďže v roku 2003 bolo čítanie v štúdii PISA vedľajšou doménou a počet úloh zameraných na každú z piatich činností bol nedostatočný (počet úloh klesol zo štyridsaťjeden v roku 2000 na tridsať v roku 2003), vo fáze vyhodnocovania výsledkov vznikali problémy. Ďalším impulzom na prehodnotenie tejto kategórie bola snaha umožniť perspektívne porovnávanie výsledkov štúdie OECD PISA s výsledkami štúdie čitateľskej gramotnosti 10-ročných žiakov IEA PIRLS. Porovnanie výsledkov žiakov v oboch štúdiách z dlhodobého hľadiska umožní zachytiť trendy v čítaní žiakov v uzlových bodoch ich vzdelávania. Z uvedených dôvodov boli niektoré činnosti preorganizované (napríklad *utváranie širšieho porozumenia a rozvíjanie interpretácie* boli zahrnuté do *subškály interpretovanie textov*, alebo *uvažovanie o obsahu textu a jeho hodnotenie a uvažovanie o forme textu a jej hodnotenie* boli zahrnuté do *subškály uvažovanie a hodnotenie*) z pôvodných piatich na tri: *nájdenie a získanie informácie, integrácia a interpretácia, uvažovanie a hodnotenie*. Tento model bol prijatý pri hodnotení výsledkov aj v ostatných nasledujúcich cykloch (2006, 2009).

Klasifikácia činností podľa PISA 2003

Činnosti podľa PISA 2003	<i>nájdenie a získanie informácie</i>
	<i>integrácia a interpretácia</i>
	<i>uvažovanie a hodnotenie</i>

Situácie čítania

Štúdia PISA rozlišuje texty aj podľa kritéria, s akým zámerom autor text tvorí. Z tohto hľadiska PISA rozlišuje štyri základné situácie čítania.

Situácie čítania	<i>čítanie na súkromné účely</i>
	<i>čítanie na verejné účely</i>
	<i>čítanie na pracovné účely</i>
	<i>čítanie na vzdelávanie</i>

Situácia čítania má vzťah k účelu textu, na ktorý ho autor vytvoril. Napríklad žiaci na vyučovaní bežne čítajú úryvky z umeleckých literárnych diel. V štúdii PISA je takýto text zaradený ako čítanie na súkromné účely – hoci žiak text číta v rámci svojho vzdelávania, autori ich tvoria pre osobné potešenie a zábavu čitateľov (na súkromné účely čítania). Na základe vyhodnocovania výsledkov žiakov podľa tohto kritéria v jednotlivých cykloch PISA sa preukázalo, že táto kategória má pri opise úrovne čitateľskej gramotnosti iba doplňujúcu úlohu. Aj vzhľadom na tento fakt sa kategória *situácie čítania* v priebehu cyklov už ďalej nevyvíjala.

Všetky spomínané komponenty – texty, činnosti a situácie – sa podieľajú na tvorbe rámca čitateľskej gramotnosti PISA

Rámec čitateľskej gramotnosti podľa štúdie OECD PISA 2009

Text a jeho špecifiká	forma textu	súvislé nesúvislé kombinované zložené
	typ textu	opis, rozprávanie, výklad, argumentácia, návody, protokoly, zápisnice
	médium	text na papieri text na monitore
	sprostredkovanie textu	autorské - čitateľ je prijímateľ interaktívne - čitateľ vstupuje do textu
Činnosti		nájdenie a získanie informácie integrácia a interpretácia uvažovanie a hodnotenie
Situácie		čítanie na súkromné účely čítanie na verejné účely čítanie na pracovné účely čítanie na vzdelávanie

Úrovne čitateľskej gramotnosti

Požiadavky na čitateľské zručnosti žiakov v štúdii OECD PISA reprezentujú úrovne čitateľskej gramotnosti. Na ich konštruovanie je použitá štandardná metodológia, ktorá je založená na úspešnosti žiaka v testových otázkach – skóre žiaka je umiestnené na škále, takže umožňuje prepojenie s definovanými úrovňami.

V predchádzajúcich cykloch PISA boli čitateľské zručnosti žiakov klasifikované v rámci piatich úrovní, *úroveň 1* (najnižšia) až *úroveň 5* (najvyššia). V cykloch PISA 2003 a PISA 2006 sa však vyskytoval významný podiel žiakov pod *úrovňou 1* a pre túto skupinu žiakov nebol vtedy spracovaný opis ich čitateľských zručností, pretože testy neobsahovali žiadne položky, ktoré by to umožňovali. Z toho dôvodu bola pôvodná škála pre štúdiu PISA 2009 rozšírená – pôvodná úroveň 1 bola označená ako *úroveň 1a* a zároveň bola vytvorená nová *úroveň 1b*.

Nová úroveň (*úroveň 1b*) opisuje čitateľské zručnosti tých žiakov, ktorých výkon sa predtým nachádzal pod úrovňou 1a teda nebolo možné ho popísať. Pre PISA 2009 je výkon tejto skupiny žiakov už preukázateľný, a to vzhľadom na sadu jednoduchších otázok, ktoré predchádzajúce cykly PISA neobsahovali. Na opačnej strane škály sa nachádzajú žiaci s najvyšším výkonom (tí predtým spadali do úrovne 5), avšak PISA 2009 na ich jemnejšie oddiferencovanie skonštruovala ešte *úroveň 6*. Nezávisle na tom, ostatné úrovne (1 resp. 1a, 2, 3, 4 a 5) zostávajú také isté ako v predchádzajúcich cykloch, čo umožňuje porovnávanie výkonov žiakov v rámci úrovni medzi jednotlivými cyklami štúdie PISA. Aj napriek týmto spresneniam v úrovniach čitateľskej gramotnosti podľa PISA 2009 je stále skupina žiakov, ktorí nedosahujú ani najnižšiu úroveň – *úroveň 1b* a štúdia PISA nemá dostatok informácií na to, aby mohli byť opísané ich čitateľské zručnosti. Avšak takýchto žiakov je pomerne málo (v každej zúčastnenej krajine je pod úrovňou 1b približne jeden zo sto žiakov). To naznačuje, že upravená škála čitateľských zručností PISA 2009 opisuje výkon 15-ročných žiakov v čitateľskej gramotnosti podľa rámca PISA 2009 pomerne podrobne.

V PISA 2009 sú po rozšírení škály teda jasne klasifikované čitateľské zručnosti žiakov v rámci *siedmich* úrovni tak, že *úroveň 1b* (od 262 bodov) je najnižšia a *úroveň 6* (od 698 bodov) je najvyššia úroveň čitateľských zručností. Žiaci dosahujúci výkon v rámci ktorejkoľvek úrovne (okrem úrovne 1b) preukazujú čitateľské zručnosti, ktoré sú požadované aj pre všetky nižšie úrovne.

Príklady jednotlivých úrovni čitateľskej gramotnosti

Úroveň	Najnižšia možná hodnota na škále čitateľskej gramotnosti PISA 2009
Pod úrovňou 1b*	<i>menej ako 262</i>
1b*	262
1a*	335
2	407
3	480
4	553
5	626
6	698

* Žiakov dosahujúcich výkon v rámci týchto úrovni nazývame rizikovou skupinou žiakov.

3. Čitateľská gramotnosť slovenských žiakov – trendy

Slovenskí žiaci sa štúdie PISA zúčastnili zatiaľ v štyroch cykloch (2003, 2006, 2009, 2012). V čitateľskej gramotnosti v troch cykloch (2003, 2006, 2009) dosiahli v porovnaní s priemerom OECD nižší priemerný výkon. V poslednom cykle PISA 2009 sa celkový výkon slovenských žiakov nachádza na rozhraní úrovne 2 a úrovne 3 (úroveň 2 je považovaná za základnú úroveň). 15-roční žiaci prevažnej časti krajín OECD dosiahli výkon na úrovni 3. Podobný výkon ako naši žiaci preukázali napríklad žiaci v Českej republike, Chorvátsku, v Luxembursku či v Rakúsku.

Dôležitým ukazovateľom výkonu krajiny je distribúcia žiakov do jednotlivých úrovní (Pozri Tabuľka 1). Podiel žiakov v jednotlivých úrovniach poskytuje profil výkonu žiakov v rámci krajiny. V cykle PISA 2009 výkon na dvoch najvyšších úrovniach dosiahlo 4,5 % slovenských žiakov (oproti 7,4 % OECD). Z toho iba 0,3 % slovenských žiakov (oproti 0,8 % OECD) dosiahlo najvyššiu úroveň – úroveň 6. Títo žiaci disponujú najvyššími čitateľskými zručnosťami a sú schopní vyriešiť takmer všetky úlohy použité v štúdiu PISA. Naopak, výkon najnižšej úrovne (úroveň 1b a 1a) preukázalo 22,3 % našich žiakov (oproti 18,8 % žiakov OECD). Títo žiaci dosahujú nedostatočnú úroveň čitateľských zručností. Považujú sa za rizikovú skupinu; ich nasledujúce vzdelávanie sa spája s rizikom, že nedostatočné čitateľské zručnosti budú negatívne ovplyvňovať získavanie vedomostí v akomkoľvek učebnom predmete či odbore. Ako sme už spomenuli, za základnú úroveň čitateľskej gramotnosti podľa PISA je považovaná úroveň 2. Celkovo ju dosiahlo 77,8 % žiakov SR².

Tabuľka 1: Podiel žiakov na jednotlivých úrovniach - vývin celkovej úrovne čitateľskej gramotnosti slovenských žiakov podľa PISA

Úroveň	Body	PISA 2003		PISA 2006		PISA 2009	
		OECD %	SR %	OECD %	SR %	OECD %	SR %
úroveň 6	viac ako 698	8,3	3,5	8,6	5,4	0,8	0,3
úroveň 5	626 – 698					6,8	4,2
úroveň 4	553 – 625	21,3	15,4	20,7	15,8	20,7	16,7
úroveň 3	481 – 552	28,7	27,7	27,8	25,9	28,9	28,5
úroveň 2	407 – 479	22,8	28,4	22,7	25,1	24,0	28,1
úroveň 1a	335 – 406	12,4	16,9	12,7	16,6	13,1	15,9
úroveň 1b	262 – 334	6,7	8,0	7,4	11,2	4,6	5,6
pod úrovňou 1b	menej ako 262					1,1	0,8

Pri porovnávaní zastúpenia žiakov v jednotlivých úrovniach medzi jednotlivými cyklami za pozitívum možno považovať pokles podielu našich žiakov v skupine s najnižším výkonom z 27,8 % v cykle 2006 a 24,9 % v cykle 2003 na 22,3 % v cykle PISA 2009. Naopak, negatívne je zistenie, táto skupina stále predstavuje jednu pätinu našich 15-ročných žiakov. Sú to žiaci, ktorí nedisponujú základnými čitateľskými zručnosťami potrebnými pre svoje ďalšie vzdelávanie. V skupine s najvyšším výkonom nastal medzi cyklami mierny pokles podielu týchto žiakov, ktorý však nie je štatisticky významný.

² Do tohto podielu sú zarátaní všetci žiaci, ktorí dosiahli výkon v rámci úrovne 2 a aj všetkých vyšších úrovní, t. j. od úrovne 2 po úroveň 6.

PISA umožňuje vyhodnotenie výsledkov nielen na kombinovanej škále (výsledky celkovo), ale aj na škále podľa *formy textov* a škále podľa *činností*. Čo sa týka formy textov, u nás sa čítanie najčastejšie spája so súvislými textami. Aj v štúdii PISA 2009 bolo v teste čitateľskej gramotnosti použitých približne dve tretiny takýchto textov a iba tretina textov nesúvislých. Výkon našich žiakov je v oboch prípadoch (čítanie súvislých aj čítanie nesúvislých textov) nižší ako priemer OECD. Najvyšší podiel slovenských žiakov aj z tohto pohľadu preukázal v štúdii PISA 2009 zručnosti na úrovni 2 a 3 a lepšie výkony dosiahli v čítaní textov oboch foriem dievčatá. Takýmito výsledkami sa Slovensko prekvapivo zaradilo do skupiny krajín, v ktorých nie je zásadný rozdiel vo výkone v čítaní súvislých a nesúvislých textov, napriek tomu, že nesúvislým textom sa v školskom čítaní nevenuje výrazná pozornosť (Tabuľka 2).

Tabuľka 2: Podiel žiakov na jednotlivých úrovniach podľa formy textu

Úroveň	Body	súvislé texty		nesúvislé texty	
		OECD %	SR %	OECD %	SR %
úroveň 6	viac ako 698	1,0	0,5	1,0	0,3
úroveň 5	626 – 698	7,2	4,2	7,0	3,4
úroveň 4	553 – 625	20,6	17,2	20,5	15,6
úroveň 3	481 – 552	28,4	28,7	28,8	28,6
úroveň 2	407 – 479	23,7	27,3	23,6	28,0
úroveň 1a	335 – 406	13,1	16,2	12,8	16,5
úroveň 1b	262 – 334	4,7	5,1	4,8	6,1
pod úrovňou 1b	menej ako 262	1,3	0,9	1,5	1,5

Štúdia PISA umožňuje aj porovnanie výsledkov podľa činností (nájdanie a získanie informácií, integrácia a interpretácia a uvažovanie a hodnotenie) v jednotlivých úrovniach (Tabuľka 3). V rámci všetkých činností na najvyšších úrovniach (5 a 6) je podiel žiakov SR nižší ako podiel žiakov krajín OECD a naopak na najnižších úrovniach (1a a 1b) a pod úrovňou 1b je podiel žiakov SR vyšší ako podiel žiakov z krajín OECD. K priemeru OECD sa zastúpenie našich žiakov na jednotlivých úrovniach najviac približuje v činnosti nájdanie a získavanie informácií. Najväčšie rozdiely v zastúpení v úrovniach sú v činnosti uvažovanie a hodnotenie. Najvyšší podiel našich žiakov je vo všetkých činnostiach na úrovni 2, prípadne úrovni 3. Takýto stav vo výsledkoch našich žiakov na škále činností nenaznačuje v priebehu jednotlivých cyklov štúdie žiadne pozitívne smerovanie.

Tabuľka 3: Podiel žiakov na jednotlivých úrovniach podľa činností

Úroveň	Body	nájdanie a získanie informácií		integrácia a interpretácia		uvažovanie a hodnotenie	
		OECD %	SR %	OECD %	SR %	OECD %	SR %
úroveň 6	viac ako 698	1,4	1,2	1,1	0,4	1,2	0,3
úroveň 5	626 – 698	8,1	7,5	7,2	4,5	7,6	3,9
úroveň 4	553 – 625	20,9	19,6	20,2	17,2	20,8	15,4
úroveň 3	481 – 552	27,5	28,0	28,1	28,6	28,2	26,4
úroveň 2	407 – 479	22,4	23,2	24,2	28,1	23,0	26,6
úroveň 1a	335 – 406	12,6	13,1	13,6	16,0	12,8	17,5
úroveň 1b	262 – 334	5,0	5,6	4,6	4,7	4,9	7,8
pod úrovňou 1b	menej ako 262	2,0	1,8	1,1	0,6	0,6	2,1

Slovensko sa svojimi výsledkami v štúdiu PISA zaradilo medzi krajiny s vysokým vplyvom pohlavia na výkony v čítaní v prospech dievčat. V rizikovej skupine sa nachádza takmer jedna tretina našich chlapcov (32 %) a iba jedna osmina našich dievčat (12,5 %). Medzi žiakov s najlepším výkonom (6 a 5 úroveň) sa zaradilo iba 2,6 % našich chlapcov a 6,3 % dievčat.

Pri hodnotení výkonu chlapcov a dievčat z pohľadu ich zastúpenia na jednotlivých úrovniach v priemere krajín OECD sa preukázalo, že najvyššie zastúpenie majú dievčatá v úrovni 3 a chlapci v úrovni 2. Z tohto prímeru sa nevymykajú ani slovenskí žiaci: 30,6 % našich chlapcov dosiahlo výkon na úrovni 2 a 33,6 % našich dievčat dosiahlo výkon na úrovni 3. Iný pohľad na dosiahnuté úrovne naznačuje, že v priemere až 62 % chlapcov a 38,2 % dievčat nedosahuje úroveň 3. Definovanú základnú úroveň čitateľskej gramotnosti (úroveň 2) dosiahlo iba 68,1 % našich chlapcov oproti 87,4 % dievčat. Tento rozdiel medzi výkonom chlapcov a dievčat reprezentuje významný rozdiel v čitateľských zručnostiach.

Pri porovnaní výkonov slovenských chlapcov a dievčat na škálach činností a formy textov je preukázané, že dievčatá predčia chlapcov vo všetkých ukazovateľoch. Rozdiel v neprospech chlapcov (Tabuľka 4) sa pohybuje od 41 po 57 bodov, čo predstavuje takmer celú jednu úroveň.

Tabuľka 4: Čitateľská gramotnosť chlapcov a dievčat SR podľa PISA 2009

	Priemerné skóre	Priemerné skóre chlapci	Priemerné skóre dievčatá	Rozdiel žiaci	Rozdiel žiaci
	SR	SR	SR	SR	OECD
Celkový výsledok	477	452	503	-51	-33
Nájdanie a získanie informácií	491	463	518	-55	-32
Integrácia a interpretácia	481	456	505	-41	-30
Uvažovanie a hodnotenie	466	437	494	-57	-38
Súvislé texty	479	452	506	-54	-35
Nesúvislé texty	471	448	495	-47	-30

Čitatelia s nízkym výkonom podľa PISA

Rozloženie do úrovní výkonu podľa študijného programu zodpovedá tomu, na základe akých kritérií boli žiaci do jednotlivých typov škôl pridelovaní, resp. vyberaní. Napríklad na oboch typoch gymnázií (4 ročné a 8 ročné) sa vyskytuje v rizikovej skupine menej ako 1 % žiakov (na osemročných gymnáziách žiadne dievčatá). Zastúpenie na dvoch najvyšších úrovniach je najväčšie na osemročných gymnáziách, je to až takmer tretina dievčat (28,5 %, z toho 3,1 % dosahuje úroveň 6). Oproti tomu na základných školách je v rizikovej skupine 33,1 % žiakov (20,2 % dievčat a až 42,7 % chlapcov). Na stredných odborných učilištiach bez maturity je v rizikovej skupine 53,5 % dievčat a až 67,5 % chlapcov. Títo žiaci sú považovaní za rizikových, pretože nevedia v rámci školského vzdelávania využiť čítanie na svoje ďalšie vzdelávanie. Týmto dospievajúcim chýba jedna zo základných kompetencií potrebná aj pre uskutočňovanie ďalšieho vzdelávania, ale i spokojného osobného života v súčasnosti i v budúcnosti.

Žiaci vylúčení z testovania PISA

Z testovania sú vylúčení žiaci, ktorí majú niektorú zo špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb, ktorá im zabraňuje zúčastniť sa testovania alebo vypracovať test.

Prekážkami obmedzujúcimi účasť žiaka v testovaní PISA sú:

1. fyzické postihnutie rôzneho stupňa (mierne – vážne), ktoré nedovoľuje vypracovať test, alebo vôbec sa testovania zúčastniť,
2. mentálne, emocionálne postihnutie alebo poruchy správania, kvôli ktorým nie sú žiaci schopní mentálne, emocionálne alebo vplyvom porúch správania postupovať podľa pokynov testovania,
3. obmedzená znalosť testovacieho jazyka, vzhľadom na to, že testovací jazyk nie je ich materinským jazykom,
4. poruchy učenia, a preto na vyučovaní nie sú skúšaní písomnou formou, prípadne ak je použitá písomná formy skúšania, títo žiaci riešia modifikované zadania, alebo majú na riešenie úloh predĺžený časový limit (OECD, 2006).

Iné prekážky nie sú akceptované. Dôvodom na vyradenie z testovania PISA napríklad nie je mierne až vážne trvalé fyzické postihnutie, ktoré nezamedzuje zúčastniť sa testovania alebo vypracovať test; mentálne, emocionálne postihnutie a poruchy správania, ktoré nie sú pre žiaka prekážkou v účasti na testovaní; obmedzená znalosť jazyka, ak nie je podporená skutočnosťou, že vyučovací jazyk nie je žiakov materinský jazyk, alebo tým, že v testovacom jazyku absolvoval vyučovanie menej ako jeden školský rok; alebo iba konštatovanie, že žiak má niektorú z porúch učenia. Kritériom na vyradenie žiaka nikdy nie je jeho prospech. Posúdenie stavu každého jednotlivca aspirujúceho na uvoľnenie z testovania si vyžaduje odborný posudok príslušného špecialistu. Popísané pravidlá sú sprehľadnené v Tabuľke 5.

Tabuľka 5: Žiaci so ŠVVP, ktorí nemôžu, resp. môžu byť zaradení do testovania PISA

Typ ŠVVP akceptovaný v PISA	Žiaci, ktorí nemôžu byť zaradení do testovania PISA ³	Dôvody nezariadenia	Žiaci, ktorí môžu byť zaradení
Fyzické postihnutie	Mierne až vážne trvalé fyzické postihnutie	Postihnutie zamedzuje zúčastniť sa testovania alebo vypracovať test	Mierne až vážne trvalé fyzické postihnutie, ktoré dovoľuje zúčastniť sa testovania alebo vypracovať test
Mentálne, emocionálne postihnutie a poruchy správania	Žiak má mentálne, emocionálne postihnutie alebo poruchy správania, ktoré zamedzujú zúčastniť sa testovania	Žiaci nie sú schopní mentálne, emocionálne alebo na základe porúch správania postupovať podľa všeobecných pokynov testovania ⁴	Mentálne, emocionálne postihnutie a poruchy správania, ktoré dovoľujú zúčastniť sa testovania
Obmedzená znalosť testovacieho jazyka	Žiak má obmedzenú znalosť testovacieho jazyka	Žiak spĺňa všetky nasledujúce kritériá: 1. testovací jazyk nie je jeho materinským jazykom, 2. má obmedzenú znalosť testovacieho jazyka, 3. v testovacom jazyku absolvoval vyučovanie menej ako jeden školský rok	Žiak spĺňa iba jedno alebo dve z uvedených kritérií
Poruchy učenia	Žiak trpí poruchami učenia	Žiak spĺňa jedno z nasledujúcich kritérií: 1. na vyučovaní nie je skúšaný písomnou formou 2. Pri použití písomnej formy skúšania rieši modifikované zadania, prípadne má na riešenie predĺžený časový limit	Poruchy učenia, ktoré dovoľujú zúčastniť sa testovania.

³ Žiak je z testovania vyradený na základe odborného posudku.

⁴ Kritériom na vyradenie nie je prospech žiaka.

Slovenská laická i pedagogická verejnosť často vyslovuje pochybnosti o tom, či výsledky v PISA našich žiakov možno aj z tohto uhla pohľadu porovnávať s výsledkami žiakov ostatných krajín a či nie sú naši žiaci znevýhodňovaní. Ako ukazuje Tabuľka 5, ŠVVP akceptované v PISA na vylúčenie žiaka z účasti sú rovnako operacionalizované aj v našom školskom zákone, okrem vnímania obmedzenej znalosti testovacieho jazyka. Naopak, PISA oproti nášmu školskému zákonu, nepovažuje za ŠVVP, resp. neakceptuje ako dôvod na vyradenie narušenú komunikačnú schopnosť, autizmus a ďalšie pervazívne poruchy, nadanie žiaka a sociálne znevýhodnené prostredie žiaka. Práve posledne uvedená skutočnosť (žiaci zo sociálne znevýhodneného prostredia) býva zdrojom obáv, pretože podľa očakávaní učiteľov takýchto žiakov (aj podľa výsledkov PISA) slabé sociálne zázemie žiakov je jedným z indikátorov slabých výkonov žiakov. Rámec PISA naznačuje, že tento problém nie je riešiteľný vzdelávacími opatreniami v škole, ale nutné sú opatrenia sociálne a ekonomické a systémové celospoločenské riešenia.

Tabuľka 6: Akceptované typy ŠVVP – terminológia podľa PISA a podľa nášho školského zákona (245/2008 Z.z.)

Terminológia podľa PISA	Terminológia podľa školského zákona SR
Fyzické postihnutie	Sluchové, zrakové, telesné, viacnásobné postihnutie
Mentálne postihnutie	Mentálne postihnutie
Emocionálne postihnutie	Poruchy v emocionálnej oblasti
Poruchy správania	Poruchy v sociálnej oblasti, porucha aktivity a pozornosti
Obmedzená znalosť testovacieho jazyka	
Poruchy učenia	Poruchy učenia

Tabuľka 7: Neakceptované typy ŠVVP podľa PISA identifikované školským zákonom SR

Narušená komunikačná schopnosť
 Autizmus a ďalšie pervazívne poruchy
 Žiak zo sociálne znevýhodneného prostredia
 Žiak s nadaním

Na základe vyššie uvedeného možno konštatovať, že kritériá na určenie našich žiakov, ktorí majú špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby a môžu, resp. nemôžu sa zúčastniť testovania PISA sú kompatibilné s kritériami rámca PISA k tejto problematike⁵. Preto aj závery a konštatovania smerované v rámci štúdie PISA ku skupinám žiakov s nízkym výkonom, či tzv. rizikovej skupine žiakov, sú plne platné pre vzdelávacie pomery na Slovensku.

⁵ ŠVVP, ktoré zahŕňa náš školský zákon, ale PISA neakceptuje, si vyžadujú komplexnejšie systémové riešenia, napríklad jednotné vzdelávanie sledovanej vekovej skupiny žiakov.

4. Aké úlohy riešia žiaci v štúdii PISA

V tejto kapitole sú spracované údaje z kognitívnej databázy a internej databázy s textami odpovedí, resp. odpoveďami slovenských žiakov k úlohám z hlavného testovania PISA 2009 a pilotného testovania (2008). Pilotné testovanie predchádzalo hlavnému testovaniu a overovali sa v ňom aj úlohy, ktoré boli zaradené do testovania pre krajiny, ktoré administrovali tzv. „jednoduchší set“ testovacích zošitov.

Kapitola obsahuje znenie úloh a otázky k nim. Každá otázka je v texte označená kódom, pod ktorým sa v štúdii identifikuje, potom nasleduje klasifikácia otázky, hodnotenie, zámer, identifikácia správnej odpovede (prípadne čiastočne správnej) a nesprávnej odpovede, komentár k otázke samotnej i k riešeniu a tabuľka. Zadanie otázok zachováva grafickú úpravu tak, ako bola daná v testovacom zošite, iba v úlohách s výberom odpovede je pre lepšiu orientáciu čitateľa tejto publikácie správna odpoveď označená hviezdičkou (*). V tabuľkách úloh použitých v hlavnom testovaní sú uvedené percentá žiakov, ktorí odpovedali uvedeným spôsobom; najprv celkovo v priemere 34 krajín OECD, resp. dievčat a chlapcov, potom pre slovenských žiakov. Niektoré úlohy neobsahujú údaj za krajiny OECD, pretože boli použité len v pilotnom testovaní, ktorého cieľom je overiť testové úlohy a nie porovnávať výkon krajín. Pri otázkach s výberom odpovede sú v stĺpcoch uvedené označenia možných odpovedí (A, B, C, D); v poslednom stĺpci „8 a 9“ je zahrnutý podiel žiakov, ktorí neodpovedali vôbec (kód 9), resp. zakrúžkovali viacero odpovedí (kód 8 – takýchto odpovedí sa vyskytuje minimálny počet). Stĺpec so správnou odpoveďou je farebne zvýraznený. Hrubé a farebne odlíšené písmo v stĺpci „rozdiel SR-OECD“ naznačuje signifikantne (štatisticky významne) rozdielny výkon slovenských žiakov v porovnaní s priemerom krajín OECD. Pri otvorených – kódovaných otázkach sú v jednotlivých stĺpcoch tabuľky percentá žiakov, ktorých odpovede boli označené jednotlivými kódmi – 0, 1, (2), 9 a tiež údaj o rozdieli medzi priemerným výkonom OECD a priemerným výkonom SR.

BEZPEČNOSŤ MOBILNÝCH TELEFÓNOV

Sú mobilné telefóny nebezpečné?

Hlavný bod

Koncom 90. rokov 20. storočia sa objavili protirečivé správy o zdravotných rizikách mobilných telefónov.

Hlavný bod

Obrovské množstvo peňazí sa investovalo do vedeckého výskumu, aby sa preskúmali účinky mobilných telefónov.

Áno	Nie
1. Rádiové vlny, ktoré vysielajú mobilné telefóny, môžu ohrievať telesné tkanivo a pôsobia tak škodlivo.	Rádiové vlny nie sú natoľko silné, aby spôsobili tepelné poškodenie organizmu.
2. Magnetické polia vytvárané mobilnými telefónmi môžu ovplyvniť činnosť buniek vo vašom tele.	Magnetické polia sú nesmierne slabé, a preto je nepravdepodobné, že by ovplyvnili bunky v našom tele.
3. Ľudia, ktorí dlho telefonujú mobilom, sa niekedy sťažujú na únavu, bolesti hlavy a nesústredenosť.	Tieto účinky nikdy neboli spozorované v laboratórnych podmienkach a môžu byť dôsledkom iných faktorov v modernom životnom štýle.
4. U užívateľov mobilných telefónov sa s 2,5-krát väčšou pravdepodobnosťou vyvinie rakovina v oblastiach mozgu, pri ktorých mávajú telefón.	Vedci pripúšťajú, že je nejasné, či toto zvýšenie súvisí s používaním mobilných telefónov.
5. Medzinárodná agentúra na výskum rakoviny zistila súvislosť medzi rakovinou u detí a elektrickým vedením. Tak ako mobilné telefóny aj elektrické vedenia vysielajú žiarenie.	Žiarenie, ktoré vytvárajú elektrické vedenia, je iný druh žiarenia, s oveľa väčšou energiou ako tá, ktorá vychádza z mobilných telefónov.
6. Rádiofrekvenčné vlny podobné tým, ktoré sú v mobilných telefónoch, zmenili génovú expresiu u hlístovcov.	Červíky nie sú ľudia, takže nie je záruka, že naše mozgové bunky budú reagovať rovnako.

Ak používate mobilný telefón...

Hlavný bod

Vzhľadom na obrovský počet užívateľov mobilných telefónov by aj malé nepriaznivé účinky na zdravie mohli mať veľké následky na zdravie verejnosti.

Hlavný bod

V roku 2000 Stewart Report (britský spravodaj) nezistil nijaké zdravotné problémy, ktoré spôsobujú mobilné telefóny, ale radil, aby boli najmä mladí užívatelia opatrní, kým sa neuskutoční ďalší výskum. Nasledujúca správa z roku 2004 to podporila.

Odporúča sa

Telefonujte krátko.

Nenoste telefón pri tele, keď je v pohotovostnom stave.

Kúpte si mobilný telefón s dlhou „dobou hovorov“. Je výkonnejší a nemá také silné vyžarovanie.

Neodporúča sa

Nepoužívajte mobilný telefón, ak je slabý príjem, pretože telefón potrebuje viac energie na komunikáciu so základňou, a tak je vyžarovanie rádiových vln vyššie.

Nekupujte si mobilný telefón s vysokou hodnotou SAR⁶. To znamená, že má vyššiu radiáciu.

Nekupujte ochranné „vynálezy“, ak neboli nezávisle otestované.

⁶ SAR (merná úroveň absorpcie) je hodnota elektromagnetického žiarenia, ktorú ľudské telo absorbuje pri používaní mobilného telefónu.

Text na predchádzajúcich dvoch stranách pochádza z webovej stránky. Využite ho a odpovedzte na nasledujúce otázky.

? Otázka

R414Q02

Čo je účelom **Hlavných bodov**?

- A Opísať nebezpečenstvá používania mobilných telefónov.
- B Naznačiť, že diskusie o bezpečnosti mobilných telefónov stále trvajú.*
- C Opísať opatrenia, ktoré by mali urobiť tí, čo používajú mobilné telefóny.
- D Naznačiť, že nie sú zistené nijaké zdravotné problémy, ktoré spôsobujú mobilné telefóny.

Charakteristika

Situácia:	čítanie na verejné účely
Forma textu:	nesúvislý text
Typ textu:	výklad
Činnosť:	integrácia a interpretácia – formovanie širokého porozumenia
Formát otázky:	zatvorená s výberom jednej správnej odpovede z viacerých možností
Obťažnosť:	úroveň 4 (561 bodov)

Hodnotenie

Zámer

Začleniť a vysvetliť: Pochopiť celkový zmysel textu.

Rozpoznať účel časti textu (tabuľky) vo výkladovom texte. Otázka je zameraná na odhalenie témy z opakujúcej sa informácie („Hlavné body“ umiestnené v štyroch boxoch na ľavej strane dvojstranového textu úlohy)

Správna odpoveď

kód 1 B. Naznačiť, že diskusie o bezpečnosti mobilných telefónov stále trvajú.

Nesprávna odpoveď

kód 0 Iné odpovede

kód 9 Chýbajúca odpoveď

Komentár

Otázky, ktoré si vyžadujú formovanie širokého porozumenia, sú obvyčajne pre žiakov celkom ľahké v prípade, že sú zamerané na opakujúcu sa partikulárnu myšlienku. Avšak text a samotná štylizácia otázky ju robí obťažnejšou – až na úroveň 4. Štyri „Hlavné body“ vytvárajú akýsi príbeh; spolu súvisia, ale nezhrňajú informácie z druhej časti tabuľky a ich obsah je tiež rozdielny. To sťažuje odpoveď na otázku „Čo je účelom **Hlavných bodov**?“. Prvé dva „Hlavné body“ poskytujú stručnú históriu sporov o mobilných telefónoch, tretí prináša informáciu o možných problémoch a štvrtý podáva nejednoznačné zistenie o vplyve používania mobilného telefónu na zdravie jeho používateľa. Práve skutočnosť, že „Hlavné body“ poskytujú nejednoznačné, nejasné a protichodné myšlienky, pravdepodobne spôsobuje vyššiu obťažnosť.

Identifikácia zámeru úlohy znamená vytvorenie hierarchie medzi myšlienkami prezentovanými v „Hlavných bodoch“ a nájdením toho, čo je najvšeobecnejšie a zastrešujúce.

Správne riešenie bolo vybrané 45,6 % žiakov z krajín OECD oproti 33,5 % našich žiakov. Signifikantný rozdiel v neprospech našich žiakov je -12,1 %. Správne riešenie vybral najvyšší podiel žiakov OECD aj SR. Úlohu všeobecne lepšie vyriešili dievčatá ako chlapci (48,6 % oproti 42,6 % v OECD a 38,5 % oproti 28,2 % v SR). Za priemerným výkonom chlapcov a dievčat OECD zaostali aj naši chlapci (-14,4 %), aj dievčatá (-10,1 %).

Úloha R414Q02: Percentuálne zastúpenie odpovedí žiakov z krajín OECD, dievčat a chlapcov.

	A	B	C	D	8 a 9 ⁷
OECD	25,2	45,6	15,2	10,6	3,4
dievčatá		48,6			
chlapci		42,6			

Možnosti A a C predstavujú rozličné detaily z „Hlavných bodov“ (napr.: nebezpečenstvá používania mobilných telefónov, opatrenia pri používaní). Práve možnosť A („Opísať nebezpečenstvá používania mobilných telefónov.“) ako správnu odpoveď si najčastejšie vyberali naši žiaci v niektorých typoch škôl (ZŠ a SOŠ bez maturity) a tiež chlapci SR dokonca častejšie ako správne riešenie (B). Títo žiaci bez uvažovania o zadaní pravdepodobne podľahli vlastným mimotextovým informáciám z rôznych zdrojov o nebezpečenstve používania mobilných telefónov.

Možnosť D používa myšlienku iba zo štvrtého „Hlavného bodu“. Túto možnosť pripúšťa ako správne riešenie najmenej našich žiakov – 15,2 %.

Jedine možnosť B – správne riešenie – syntetizuje heterogénne prvky zo všetkých „Hlavných bodov“. Ako správne riešenie ju vybralo 33,5 % našich žiakov.

Úloha R414Q02: Percentuálne zastúpenie odpovedí žiakov SR, dievčat a chlapcov.

	A	B	C	D	8 a 9 ⁸	rozdiel SR-OECD ⁹
SR	31,1	33,5	16,1	15,2	4,1	-12,1
dievčatá	27,8	38,5	14,7	15,8	3,2	-10,1
chlapci	34,6	28,2	17,7	14,6	5,0	-14,4

? Otázka

R414Q11

„Je ťažké dokázať, že jedna vec jednoznačne spôsobila druhú.“

Aký je vzťah tejto informácie k tvrdeniam v stĺpci **Áno** a **Nie** v 4. bode tabuľky **Sú mobilné telefóny nebezpečné?**

- A Podporuje argument v stĺpci Áno, ale nedokazuje ho.
- B Dokazuje argument v stĺpci Áno.
- C Podporuje argument v stĺpci Nie, ale nedokazuje ho.*
- D Ukazuje, že argument v stĺpci Nie je nesprávny.

⁷ Stĺpec „8 a 9“ zahŕňa podiel žiakov, ktorí neodpovedali vôbec (kód 9), resp. zakrúžkovali viacero odpovedí.

⁸ Stĺpec „8 a 9“ zahŕňa podiel žiakov, ktorí neodpovedali vôbec (kód 9), resp. zakrúžkovali viacero odpovedí.

⁹ Signifikantne nižší výkon žiakov SR v porovnaní s priemerom OECD je zvýraznený hrubým a farebne odlíšeným typom písma.

Charakteristika

Situácia:	čítanie na verejné účely
Forma textu:	nesúvislý text
Typ textu:	výklad
Činnosť:	uvažovanie a hodnotenie – uvažovanie o obsahu textu a jeho hodnotenie
Formát otázky:	zatvorená s výberom jednej správnej odpovede z viacerých možností
Obťažnosť:	úroveň 4 (604 bodov)

Hodnotenie

Zámer

Uvažovať a vyhodnotiť: Uvažovať o obsahu textu a vyhodnotiť ho.

Rozpoznať vzťah medzi zovšeobecneným tvrdením mimo textu a dvoma tvrdeniami v tabuľke.

Správna odpoveď

kód 1 C. Podporuje argument v stĺpci Nie, ale nedokazuje ho

Nesprávna odpoveď

kód 0 Iné odpovede

kód 9 Chýbajúca odpoveď

Komentár

Otázka od čitateľa vyžaduje rozpoznanie vzťahu medzi zovšeobecňujúcim tvrdením – mimotextovej informácie a dvoma tvrdeniami v tabuľke. Je to najťažšia otázka v úlohe Bezpečnosť mobilných telefónov, je na rozhraní úrovne 4 a 5. Jej obťažnosť je ovplyvnená viacerými faktormi:

1. v tvrdeniach možných odpovedí (A, B, C, D) sú použité abstraktné vyjadrenia,
2. čitateľ musí vyhodnotiť, ktorá z dvoch tabuliek je prislúchajúca k otázke (prvá) a ktorý bod musí sledovať (bod 4),
3. čitateľ sa musí prispôsobiť štruktúre tabuľky, v ktorej sú v dvoch kolónkach uvedené protikladné výroky ÁNO – NIE.

Teda čitateľ musí presne rozlíšiť / postrehnúť, ako tvrdenia v stĺpci NIE v jednotlivých prípadoch súvisia, prípadne nesúvisia s tvrdeniami v stĺpci ÁNO. Logický vzťah vyjadrení ÁNO a NIE v bode 4 a informácie z výroku uvedeného na začiatku úlohy je prítomný (v abstraktnej rovine) iba v jednej z možností. Zo všetkými spomenutými ťažkosťami tejto otázky sa vysporiadala približne jedna tretina žiakov z krajín OECD. Správne riešenie bolo vybrané 35,6 % žiakov z krajín OECD oproti 27,5 % našich žiakov. Signifikantný rozdiel v neprospech našich žiakov je -8,1 % (chlapci -9,0 % a dievčatá -7,3 %). Správne riešenie určilo viac dievčat ako chlapcov (38 % dievčat oproti 33,3 % chlapcov v OECD a 30,6 % dievčat oproti 24,3 % chlapcov v SR).

Úloha R414Q11: Percentuálne zastúpenie odpovedí žiakov z krajín OECD, dievčat a chlapcov.

	A	B	C	D	8 a 9
OECD	44,2	11,6	35,6	5,0	3,6
dievčatá			38,0		
chlapci			33,3		

Úloha R414Q11: Percentuálne zastúpenie odpovedí žiakov SR, dievčat a chlapcov.

	A	B	C	D	8 a 9	rozdiel SR-OECD
SR	49,9	12,4	27,5	6,5	3,7	-8,1
dievčatá	51,0	8,9	30,6	6,1	3,4	-7,3
chlapci	48,7	16,1	24,3	6,9	4,0	-9,0

Najviac žiakov OECD (44,2 %) i SR (49,9 %) označilo ako správne riešenie možnosť A. Relatívne vysoký podiel v tejto skupine u nás tvoria dokonca žiaci gymnázií (osemročné gymnáziá 48,8 %, štvorročné gymnáziá až 52,4 %!), ktorí sú na štúdium špeciálne vyberaní a je predpoklad, že ich čitateľská gramotnosť je na pomerne vysokej úrovni. Napriek tomu vysoký podiel týchto žiakov vyriešil úlohu nesprávne.

? Otázka

R414Q06 – 019

Pozrite sa v tabuľke na bod 3 v stĺpci **Nie**. Čo by mohlo v tejto súvislosti byť jedným z týchto „iných faktorov“? Zdôvodnite svoju odpoveď.

Charakteristika

Situácia:	čítanie na verejné účely
Forma textu:	nesúvislý text
Typ textu:	výklad
Činnosť:	uvažovanie a hodnotenie – uvažovanie o obsahu textu a jeho hodnotenie
Formát otázky:	otvorená otázka
Obťažnosť:	úroveň 3 (526 bodov)

Hodnotenie

Zámer

Uvažovať a vyhodnotiť: Uvažovať o obsahu textu a vyhodnotiť ho.
Použiť predchádzajúcu informáciu pri uvažovaní o informácii predloženej v texte.

Správna odpoveď

kód 1 Identifikuje faktor v modernom životnom štýle, ktorý by mohol súvisieť so slabosťou, bolesťami hlavy alebo nesústredením. Vysvetlenie môže byť zrejme samo osebe alebo obsiahnuté.

- Nedostatok spánku. Ak nespíte, budete malátni.
- Príveľká zaneprázdnenosť. To človeka unavuje.
- Príveľa domácich úloh. z toho býva človek unavený. A bolí ho hlava.
- Hluk – z toho bolí hlava.
- Stres.
- Práca do neskorých hodín.
- Skúšky.
- Svet je príveľmi hlučný.
- Ľudia neodpočívajú.
- Ľudia nestavajú na prvé miesto veci, na ktorých záleží, a tak sú podráždení a chorí.
- Počítače.
- Znečistenie.
- Pridlhé sledovanie televízie.
- Drogy.
- Mikrovlnky.
- Príveľa mailovania.

Nesprávna odpoveď

kód 0 Uvedie nedostatočnú alebo nejasnú odpoveď.

- Slabosť. [opakuje informáciu z textu]
- Únava. [opakuje informáciu z textu]
- Nesústredenosť. [opakuje informáciu z textu]
- Bolesti z hlavy. [opakuje informáciu z textu]
- Životný štýl. [nejasná odpoveď]

Prejaví nepresné pochopenie materiálu alebo uvedie neprijateľnú či nepodstatnú odpoveď.

- Boľavé uši.
- Šálky na vajíčka.

kód 9 Chýbajúca odpoveď

Komentár

Táto otázka vyžaduje schopnosť čitateľa dať si text do vzťahu s poznatkami a informáciami mimo textu. Čitateľ musí uviesť príklad z vlastnej skúsenosti o faktoroch moderného života (okrem mobilných telefónov), ktoré môžu vysvetliť „únavu, bolesti hlavy a stratu koncentrácie“. Rovnako ako v predchádzajúcej úlohe, jedným z krokov úspešného splnenia je vyhľadanie dôležitej informácie pomocou odkazu (v tomto prípade na „bod 3“). Následné kroky čitateľa sú menej komplexné ako pri predchádzajúcej úlohe, pretože do úvahy berie len jeden prvok – časť NIE bodu 3. Mimotextové informácie, z ktorých čerpá pri riešení tejto otázky, sú priamo spojené skôr s jeho osobnou skúsenosťou, ako s logickým vyvodzovaním.

Plným počtom bodov môže byť ohodnotený široký rad odpovedí. Za správnu sa považuje odpoveď, ak žiak poskytne vysvetlenia o dôvodoch, ktoré môžu byť príčinou únavy, bolesti hlavy a straty koncentrácie (napríklad nedostatok spánku: „Ak sa dostatočne nevyspíte, budete unavení“). Správna je aj odpoveď v prípade, že vysvetlenie sa považuje za implicitne uvedené, v prípade, že nie je potrebné žiadne explicitné vysvetlenie. Príklad tohto druhu odpovede je odpoveď „stres“. Na druhej strane, odpoveď ako „životný štýl“ sa posudzuje ako príliš neurčitá, bez podporného vysvetlenia alebo rozvedenia a nepridelia sa jej žiadne body.

Túto otázku na hornej hranici úrovne 3 úspešne zvládla len o niečo viac ako polovica žiakov v krajinách OECD (54,9 %). Pre našich žiakov bola náročnejšia (48,9 %), pričom signifikantne slabší boli chlapci, ktorí častejšie odpovedali nesprávne (nesprávne odpovedalo 25,8 % chlapcov oproti 17,4 % dievčat SR).

Úloha R414Q06: Percentuálne zastúpenie odpovedí žiakov z krajín OECD, dievčat a chlapcov.

	0	1	9
OECD	20,7	54,9	24,4
dievčatá		60,2	
chlapci		49,7	

Úloha R414Q06: Percentuálne zastúpenie odpovedí žiakov SR, dievčat a chlapcov.

	0	1	9	rozdiel SR-OECD
SR	21,5	48,9	29,6	-6,0
dievčatá	17,4	57,3	25,4	-2,9
chlapci	25,8	40,1	34,1	-9,6

Poznámka: V pokynoch na riešenie je žiak odkázaný na tabuľku a v nej bod 3 v stĺpci Nie. Jeho úlohou je zistiť, čo by mohlo byť jedným z „iných faktorov“ a zdôvodniť svoju odpoveď.

Analýza nesprávnych odpovedí našich žiakov ukázala, že až dve pätiny nesprávnych odpovedí (40,2 %) súvisí s nepochopením otázky. Odpoveď je irelevantná, žiaci namiesto uvádzania iných faktorov vyjadrujú svoj názor k problematike, napríklad:

- *to iba niektorých ľudí z toho bolí hlava*
- *nikdy som nič také nepočul*
- *že tie únavy a bolesti hlavy nemusia byť spôsobené mobilmi*
- *môže to mať iné následky*
- *dlhé držanie telefónu v ruke unavuje ruku*
- *keď nosíme mobil vo vrecku, tak nám mobil ožaruje pohl. orgány*
- *neplodnosť u mužov*
- *Je to laboratórny priestor, takže môžu byť iné podmienky vonku a iné podmienky vnútri.*
- *mobilný telefón sa potrebuje na privolanie prvej pomoci alebo polície*
- *že to patrí k štýlu oblečenia*

Približne pätina nesprávnych odpovedí (21,5 %) je len parafrázovaním textu, napríklad:

- *zmienené účinky môžu spôsobiť iné zdroje a náš spôsob života*
- *v podmienkach môžu byť dôsledkom iných faktorov.*
- *nikdy to nebolo vedecky dokázané*
- *neni to 100 percent dokázané*

Necelá sedmina nesprávnych odpovedí (13,5 %) nebola dostatočne vysvetlená, žiaci často uvádzali faktory, ktoré môžu spôsobovať bolesti hlavy, ale nie sú späté s moderným životným štýlom napríklad

- *Počasie. Niektorí ľudia sú citliví na výkyvy počasia.*
- *napr. slnko, niektorých ľudí bolí hlava aj zo slnka*
- *No, že sú dôsledkom stavu toho jedinca. Či je chorý a tak...*
- *Nuda. Lebo keď sa nudí je unavený a chce sa mu spať.*
- *iný faktor by mohol byť jedlo*
- *dedičnosť*

Zaujímavé je, že takto nesprávne najčastejšie odpovedali žiaci gymnázií.

Až 12,2 % (necelá osmina) žiakov odpovedalo na túto otázku „neviem“, prípadne poškrtilo svoju odpoveď. V ostatných nesprávnych riešeniach žiaci buď opakujú informácie z bodu 3, stĺpec NIE (4,9 %), nezdôvodňujú, len parafrázujú iné časti textu (4,5 %), alebo popierajú tvrdenie z otázky (napríklad: z mobilných telefónov hlava nebolí) 2,7 %.

? Otázka 9

R414Q09

Pozrite sa na tabuľku s nadpisom **Ak používate mobilný telefón...**

Ktorá z týchto myšlienok bola východiskom pre tvorbu tabuľky?

- A S používaním mobilných telefónov nie je spojené nijaké nebezpečenstvo.
- B S používaním mobilných telefónov je spojené dokázané riziko.
- C S použitím mobilných telefónov môže, ale nemusí byť spojené nebezpečenstvo, ale stojí za to urobiť preventívne opatrenia.*
- D S použitím mobilných telefónov môže, ale nemusí byť spojené nebezpečenstvo, ale nemali by sa používať, kým to nevieme naisto.
- E Pokyny v stĺpci **Odporúča sa** sú pre tých, ktorí berú hrozbu vážne a pokyny v stĺpci **Neodporúča sa** sú pre všetkých ostatných.

Charakteristika

Situácia:	čítanie na verejné účely
Forma textu:	nesúvislý text
Typ textu:	výklad
Činnosť:	integrácia a interpretácia – rozvíjanie interpretácie
Formát otázky:	zatvorená s výberom jednej správnej odpovede z viacerých možností
Obťažnosť:	úroveň 3 (bodov 488)

Hodnotenie

Zámer

Začleniť a vysvetliť. Rozvinúť vysvetlenie.

Rozpoznať predpoklad v časti výkladového textu.

Správna odpoveď

kód 1 C. S použitím mobilných telefónov môže, ale nemusí byť spojené nebezpečenstvo, ale stojí za to urobiť preventívne opatrenia.

Nesprávna odpoveď

kód 0 Iné odpovede

kód 9 Chýbajúca odpoveď

Komentár

V tejto otázke dostal čitateľ jasný pokyn, aby si prezrel druhú tabuľku s názvom Ak používate mobilný telefón... a spracoval v nej uvedené myšlienky. Správnu odpoveď môže žiak vyvodiť z posledného „Hlavného bodu“ / „V roku 2000 Stewart Report (britský spravodaj) nezistil nijaké zdravotné problémy...“ / – v prípade nedostatku rozhodujúcich dôkazov o nebezpečenstvách vyplývajúcich z používania mobilných telefónov sa v texte odporúča postupovať opatrne.

V otázke sa od čitateľov požaduje, aby analyzovali dôsledky tohto vyjadrenia, čo sa dá dosiahnuť kontrolou konzistencie obsahu tabuľky s „Hlavným bodom“. Čitateľ má aj alternatívnu možnosť, vychádzať len z tabuľky a vyvodiť si z nej samostatný záver.

Možnosť A je nesprávna, pretože kategoricky popiera podstatu „Hlavného bodu“ a nie je v súlade s významom pokynov, ktoré nezakazujú ani neodporúčajú používanie mobilných telefónov.

Možnosť B je prijateľnejšia, ale kvôli slovu „dokázané (riziko)“ je nesprávna vzhľadom na informáciu v „Hlavnom bode“ o tom, že v dvoch citovaných štúdiách neboli zistené žiadne známe zdravotné ťažkosti spôsobené používaním mobilných telefónov.

Možnosť C sa javí ako najlepšia odpoveď, konzistentná s „Hlavným bodom“ aj všetkými informáciami v stĺpcoch ÁNO a NIE, a teda je správna.

Možnosť D sa dá vylúčiť, pretože je len jednoduchým nadpisom tabuľky "Ak používateľ mobilný telefón..."

Možnosť E tvorí zdanlivý protiklad, ktorý však nemá žiadnu oporu v texte.

Správnu odpoveď označili takmer dve tretiny žiakov z krajín OECD (63,3 %) a viac ako polovica žiakov SR (54,6 %), čo z tejto otázky robí najľahšiu zo všetkých štyroch otázok vzťahujúcich sa na náročný text úlohy Bezpečnosť mobilných telefónov. Významne nižší výkon všetkých skupín našich žiakov je zjavný z tabuľky „Úloha R414Q09: Percentuálne zastúpenie odpovedí žiakov SR, dievčat a chlapcov“

Úloha R414Q09: Percentuálne zastúpenie odpovedí žiakov z krajín OECD, dievčat a chlapcov

	A	B	C	D	E	8 a 9
OECD	2,3	12,0	63,3	5,4	13,1	3,9
dievčatá			67,6			
chlapci			59,1			

Úloha R414Q09: Percentuálne zastúpenie odpovedí žiakov SR, dievčat a chlapcov

	A	B	C	D	E	8 a 9	rozdiel SR-OECD
SR	3,4	10,3	54,6	8,3	18,7	4,8	-8,7
dievčatá	2,3	8,7	59,9	8,1	18,0	3,1	-7,7
chlapci	4,6	11,9	49,0	8,6	19,4	6,5	-10,1

IDE O HRU

Dej sa odohráva v zámku pri mori v Taliansku.

PRVÉ DEJSTVO

*Bohato zdobená hostovská izba vo veľmi
5 peknom zámku pri pláži. Dvere
vpravo i vľavo. Sedacia súprava
v strede scény: gauč, stôl
a dve kreslá. Veľké okná v pozadí.
Hviezdnatá noc. Na scéne je tma. Keď
sa zdvihne opona, počujeme, ako sa
10 za dverami vľavo hlasne rozprávajú
nejakí muži. Dvere sa otvoria
a vojdú traja páni v smokingoch. Jeden
ihneď začne. Mlčky prejdú do stredu a
postavajú sa okolo stola. Spolu si sadnú,
Gál do kresla vľavo, Turai do kresla
15 vpravo, Adam na gauč do stredu. Veľmi
dlhé, takmer trápne ticho. Pohodlne sa
natiahnu. Ticho. Potom:*

GÁL

Prečo si taký zamyslený?

TURAI

20 Premýšľam nad tým, aké ťažké je začať
hru. Predstaviť všetky hlavné postavy
v úvode, keď sa to všetko začne.

25 ADAM

Asi to musí byť náročné.

TURAI

Je. Čertovsky náročné. Hra sa začne.
Diváci stíchnu. Herci vojdú na javisko
30 a muky sa začnú. Trvá to večnosť, niekedy
až štvrtú hodinu, kým obecenstvo zistí, kto
je kto a čo má za lubom.

GÁL

35 Máš ty len čudný mozog. Nemôžeš ani
na jedinú minútu zabudnúť na svoje
povolanie?

TURAI

To nejde.

GÁL

40 Neprejde ani polhodina, aby
si nerozoberal divadlo, hercov, hry. Na
tomto svete sú aj iné veci.

TURAI

Nie sú. Ja som dramatik. To je moje
preklatie.

45 GÁL

Nemal by si byť takým otrokom svojho
povolania.

TURAI

Ak ho neovládaš, si otrok. Nie je nič
50 medzi tým. Ver mi, nie je to žiadna psina
dobré začať hru. Je to jeden z najtvrdších
orieškov inscenačnej techniky. Pohotovo
uviesť postavy. Pozrime sa na túto scénu,
55 na nás troch tu. Traja páni v smokingoch.
Povedzme, že nevojdú do tejto
miestnosti v tomto veľkolepom zámku,
ale na scénu na začiatku hry. Museli by
sa rozprávať o množstve nezaujímavých
60 vecí, kým by vysvitlo, kto sú. Nebolo by
oveľa ľahšie začať to všetko tým, že by
sme vstali a predstavili sa? Vstane. Dobrý
večer. My traja sme hostia na tomto
zámku. Práve sme prišli z jedálne, kde
65 sme si dali vynikajúcu večeru a vypili
sme dve fľaše šampanského. Ja sa volám
Sándor Turai, som dramatik, už tridsať
rokov píšem divadelné hry, je to moje
povolanie. Bodka. Na rade ste vy.

70 GÁL

Vstane. Ja sa volám Gál a tiež som
dramatik. Ja tiež píšem hry, všetky spolu
tuto s týmto pánom. Sme slávna dvojica
dramatikov. Na všetkých divadelných
75 plagátoch dobrých komédií a operiet
stojí: napísali Gál a Turai. Prirodzene, je
to aj moje povolanie.

GÁL a TURAI

Spolu. A tento mladý muž...

80 ADAM

Vstane. Tento mladý muž je – ak mi
dovolíte – Albert Adam, dvadsaťpäťročný
skladateľ. Skomponoval som hudbu
k najnovšej opere týchto dvoch
85 láskavých pánov. Je to moja prvá práca
pre divadlo. Títo dvaja postarší anjeli ma
objavili a teraz by som sa s ich pomocou

rád stal slávnym. Dali ma pozvať do
tohto zámku. Dali mi ušiť frak a smoking.
90 Inými slovami, zatiaľ som chudobný a
neznámy. A inak som sirota a vychovala
ma stará mama. Stará mama umrela.
Som na tomto svete sám. Nemám meno,
nemám peniaze.

95 TURAI
Ale si mladý.

GÁL
A nadaný.

ADAM
100 A som zamilovaný do sólistky.

TURAI
To si nemal dodať. Všetci diváci by na to
aj tak prišli.

Všetci si sadnú.

TURAI
Nebolo by ľahšie začať hru takto?

GÁL
Keby sme to mohli urobiť, bolo by ľahké
110 písať hry.

TURAI
Ver mi, že to nie je až také náročné. Len si
to celé predstav ako...

GÁL
115 Dobre, dobre, dobre, len zase nezačni
rozprávať o divadle. Už mám toho po
krk.

Porozprávame sa zajtra, ak chceš.

„Ide o hru“ je začiatok hry maďarského dramatika Ferenca Molnára.

Využite text „Ide o hru“ na predchádzajúcich dvoch stranách a odpovedzte na nasledujúce otázky. (Číslovanie riadkov na okraji scenára vám pomôže nájsť časti, ktoré sa spomínajú v otázkach.)

? Otázka

R452Q03 – 019

Čo robili postavy v hre **bezprostredne predtým**, ako sa zdvihla opona

Charakteristika

Situácia:	čítanie na súkromné účely
Forma textu:	súvislý text
Typ textu:	rozprávanie
Činnosť:	integrácia a interpretácia – rozvíjanie interpretácie
Formát otázky:	krátka odpoveď
Obťažnosť:	úroveň 6 (bodov 730)

Hodnotenie

Zámer

Prístup a vyhľadanie: Vyhľadať informáciu.

Nájsť zmienku o činnosti, ktorá sa odohrávala pred udalosťami v hre.

Správna odpoveď

kód 1 Zmieni sa o večeri alebo pití šampanského. Môže parafrázovať text alebo priamo z neho citovať.

- Práve večerali a pili šampanské.
- „Práve sme prišli z jedálne, kde sme si dali vynikajúcu večeru a vypili sme dve fľaše šampanského.“ [priamy citát]
- „vynikajúcu večeru a vypili sme dve fľaše šampanského.“ [priamy citát]
- Večera a nápoje.
- Večera.
- Pili šampanské.
- Večerali a pili.
- Boli v jedálni.

Nesprávna odpoveď

kód 0 Uvedie nedostatočnú alebo nejasnú odpoveď.

Prejaví nepresné pochopenie materiálu alebo uvedie neprijateľnú či nepodstatnú odpoveď.

- My traja sme hostia na tomto zámku.
- Nahlas sa rozprávajú za dverami. [Toto je časť prvého dejstva, nie pred ním.]
- Dali Adamovi ušiť frak a smoking. [nie **bezprostredne** pred udalosťami textu]
- Pripravovali sa vyjsť na scénu. [To sa týka skôr hercov, nie postáv.]
- Odohráva sa v zámku pri mori v Taliansku.
- Rozprávanie o divadle.

kód 9 Chýbajúca odpoveď

Komentár

Táto úloha nesie črty jednej z najobťažnejších úloh z čitateľskej gramotnosti v testovaní PISA vôbec. Dĺžka textu síce zodpovedá štandardom PISA, ale dá sa predpokladať, že znázorňovaný fiktívny svet je vzdialený skúsenostiam väčšiny 15-ročných žiakov. V úvode do úlohy žiaci dostávajú informáciu, že text úlohy **IDE O HRU** je začiatok hry maďarského dramatika Ferenc Molnára, ale zadanie im neposkytuje žiadne ďalšie zreteľné oboznámenia. Scéna („zámok na pláži v Taliansku“, čo je pravdepodobne pre mnoho z nich exotické miesto) sa odhaľuje len postupne prostredníctvom dialógu. Napriek tomu, že použitý slovník nie je zložitý a jazyk je hovorový, rečový prejav je trochu strojený. Asi najdôležitejšie je, že úroveň „cudzosti“ je stanovená abstraktnosťou témy rozhovoru: sofistikovaná konverzácia medzi osobami o vzťahu medzi životom a umením a výzvach súvisiacich s písaním dramatických hier. Text je klasifikovaný ako rozprávanie, pretože s touto témou sa zaoberá ako so súčasťou rozprávania v hre.

Kým všetky otázky v tejto úlohe dosahujú náročnosť spojenú so spomenutými špecifikami tohto textu, konkrétne kognitívne požiadavky tejto otázky sa dajú prisúdiť predovšetkým vysokej úrovni interpretácie vo vzťahu k textu. Čitateľ musí pozorne vnímať rozdiel medzi postavami a hercami. Otázka sa vzťahuje na činnosti, ktoré postavy (nie herci) vykonávali „bezprostredne pred zdvihnutím opony“. To je potenciálne mätúce, pretože si to vyžaduje schopnosť rozpoznať posun medzi reálnym svetom a javiskom v divadle, ktoré má oponu, a imaginárnym svetom Gála, Turaia a Adama, ktorí práve pred vstupom do hostovskej izby (scéna na javisku) večerali. Otázka, ktorá hodnotí schopnosti žiakov rozlíšiť medzi reálnymi a fiktívnymi svetmi sa zdá obzvlášť vhodná vo vzťahu k textu, ktorý je práve o tom, takže komplexnosť otázky je v súlade s obsahom textu.

Ďalšia úroveň obťažnosti otázky súvisí so skutočnosťou, že požadovaná informácia sa dá nájsť na neočakávanom mieste. Otázka odkazuje na dianie „pred zdvihnutím opony“, čo automaticky môže viesť k hľadaniu odpovede v úvode scenára, na začiatku textu. Naopak, informácia sa nachádza približne v polovici textu, keď Turai vyjaví, že on a jeho priatelia „práve prišli z jedálne“. Pri hodnotení otázky sa síce ukázalo, že prijateľných je viac druhov odpovede, na dosiahnutie plného počtu bodov však žiak musí preukázať, že našiel túto nenápadnú informáciu. Potreba vyhľadať informácie, ktoré sú v rozpore s očakávaniami – pričom čitateľ musí venovať plnú pozornosť textu – je charakteristická pre najobťažnejšie úlohy čitateľskej gramotnosti v testovaní PISA.

Úloha R452Q03: Percentuálne zastúpenie odpovedí žiakov z krajín OECD, dievčat a chlapcov

	0	1	9
OECD	75,0	13,3	11,7
dievčatá		15,8	
chlapci		10,9	

Správne zodpovedanie otázky R452Q03 bolo všeobecne veľmi nízke. Táto otázka bola pre slovenských žiakov náročnejšia ako pre priemer žiakov OECD (13,3 %). Správne odpovedalo len 7,6 % slovenských žiakov! Pri tejto otázke sa vyskytol najvyšší podiel nesprávnych odpovedí (OECD až 75,0 % oproti SR až 76,8 %!) vôbec. Ako sa dalo očakávať, u nás otázku najlepšie vypracovali žiaci gymnázií, ktorí sú špeciálne vyberaní pre tento typ školy, ktorí sa aj snažili v oveľa vyššej miere odpovedať, ako žiaci ostatných typov škôl. Avšak ich podiel správnych odpovedí je tiež veľmi nízky (8G: 23,6 %, 4G: 15 %).

	0	1	9	rozdiel SR-OECD
SR	76,8	7,6	15,6	-5,8
dievčatá	79,6	9,1	11,3	-6,8
chlapci	73,9	6,0	20,2	-4,9

Najčastejšou nesprávnou odpoveďou našich žiakov bola odpoveď „rozprávali sa ...“, tvorí viac ako polovicu nesprávnych odpovedí (55,9 %). Odpoveď týchto žiakov vychádza zo scénických poznámok v úvode textu k otázke (riadok 9 – 10): „Keď sa zdvihne opona, počujeme, ako sa za dverami vľavo hlasne rozprávajú nejakí muži...“ Žiaci, ktorí volili túto odpoveď, vychádzali z úvahy, že hra sa začína zdvihnutím opony a vstupom postáv na javisko. V čase zdvihnutia opony bolo počuť mužské hlasy, teda pravdepodobne predpokladali, že bezprostredne pred zdvihnutím opony sa postavy už rozprávali. Preto je do istej miery táto otázka zavádzajúca, resp. odpoveď označovaná ako správna nie je celkom jednoznačná.

Takmer každá siedma nesprávna odpoveď našich žiakov (13,8 %) vychádzala z obsahu rozhovoru postáv o tom, ako začať hru. Títo žiaci považujú za začiatok hry zdvihnutie opony a Turaiovu repliku: „Hra sa začne. Diváci stíchnu...“ (riadok 28 – 29) alebo „Dobrá večer. My traja sme hostia na tomto zámku...“ (riadok 61).

Až 15,6 % nesprávnych odpovedí žiakov súvisí s nejasnosťou pojmov herec – postava. Otázka znie, čo robili postavy, žiaci však hľadali odpoveď na to, čo robili herci (napríklad pripravovali sa, obliekali, opakovali si texty...). Pravdepodobne ich k tomu viedla úvaha, že postava „vzniká“ až po zdvihnutí opony a vstupe na javisko, za spustenou oponou hovoríme o hercovi, prípadne uvedené pojmy vôbec nerozlišovali.

Približne 6 % nesprávnych odpovedí súvisí s úvodnými scénickými poznámkami (riadok 1 – 8). Žiaci teda hľadali informácie v texte od začiatku až po miesto, kde sa hovorí o tom, že sa zdvihla opona. Výsledkom boli odpovede typu: bola tma, nerobili nič, boli pri mori/na zámku.

Približne 7,5 % žiakov si s otázkou nevedelo vôbec poradiť a odpovedalo, že požadovaná informácia v texte nie je, že na otázku nevedia odpovedať, alebo ich odpovede boli irelevantné (až 3,8 %).

Percento chýbajúcich odpovedí na túto otázku u našich žiakov bolo tiež pomerne vysoké – v priemere 15,6 % žiakov, 20,2 % chlapcov a v niektorých typoch škôl (SOŠ bez maturity) až 30,4 % žiakov neodpovedalo na otázku vôbec.

? Otázka

R452Q04

„Trvá to večnosť, niekedy až štvrt hodinu...“ (riadky 30 – 31)

Prečo je podľa Turaia štvrt hodina „večnosť“?

- A Je to dlhá doba na to, aby sme očakávali, že obecnstvo bude ticho sedieť v plnom divadle.
- B Zdá sa, že to trvá večne, kým sa situácia na začiatku hry vyjasní.*
- C Vždy sa zdá, že to trvá dlho, kým dramatik napíše začiatok hry.
- D Zdá sa, že čas plynie pomaly, keď sa v hre odohráva významná udalosť.

Charakteristika

Situácia:	čítanie na súkromné účely
Forma textu:	súvislý text
Typ textu:	rozprávanie
Činnosť:	integrácia a interpretácia – rozvíjanie interpretácie
Formát otázky:	zatvorená s výberom jednej správnej odpovede z viacerých možností
Obťažnosť:	úroveň 2 (bodov 474)

Hodnotenie

Zámer

Začleniť a vysvetliť: Rozvinúť vysvetlenie.

Odvodiť význam výrazu v hre s použitím odkazov na kontext.

Správna odpoveď

kód 1 B. Zdá sa, že to trvá večne, kým sa situácia na začiatku hry vyjasní.

Nesprávna odpoveď

kód 0 Iné odpovede

kód 9 Chýbajúca odpoveď

Komentár

Táto otázka je na rozhraní úrovni 2 a 3. Spolu s predchádzajúcou otázkou ilustrujú skutočnosť, že z toho istého textu môžu vychádzať otázky rozličnej obťažnosti. Na rozdiel od predchádzajúcej otázky znenie tejto otázky čitateľa nasmeruje do príslušnej časti hry, dokonca sú presne uvedené riadky, v ktorých požadovanú informáciu čitateľ nájde. Tým ho odbremeňuje od hľadania v texte. Napriek tomu čitateľ musí na úspešné zodpovedanie otázky pochopiť kontext. Tvrdenie „Zdá sa, že to trvá večne, kým sa situácia na začiatku hry vyjasní“ v skutočnosti zachytáva väčšinu zostávajúcej časti textu, v ktorom sa osoby rozhodnú situáciu vyriešiť tak, že sa výslovne predstavia na začiatku hry, namiesto toho, aby čakali, kým ich totožnosť vyplynie z deja. Miera, do akej vyjadrenie v zadaní zodpovedá zvyšku textu, opakovanie a dôraz na túto informáciu, pomáhajú čitateľovi integrovať a interpretovať citát. Aj z tohto hľadiska sa táto otázka výrazne líši od otázky 3, v ktorej je požadovaná informácia poskytnutá len raz a je ukrytá v neočakávanej časti textu.

Túto otázku zodpovedalo správne 63,9% žiakov SR, čo je na úrovni (štatisticky porovnateľné) výkonu žiakov OECD (66,3 %). Signifikantný je rozdiel vo výkone chlapcov, naši chlapci (54,1 %) dosiahli v tejto otázke výkon nižší, ako je priemerný výkon chlapcov OECD (60,3 %).

Úloha R452Q04: Percentuálne zastúpenie odpovedí žiakov z krajín OECD, dievčat a chlapcov

	A	B	C	D	8 a 9
OECD	10,1	66,3	8,2	11,8	3,6
dievčatá		72,5			
chlapci		60,3			

Úloha R452Q04: Percentuálne zastúpenie odpovedí žiakov SR, dievčat a chlapcov

	A	B	C	D	8 a 9	rozdiel SR-OECD
SR	13,8	63,9	6,7	13,4	2,3	-2,5
dievčatá	10,7	73,0	5,2	9,5	1,6	0,6
chlapci	17,2	54,1	8,2	17,5	3,0	-6,2

? Otázka

R452Q06 – 019

Jeden čitateľ povedal: „Adam je z tých troch postáv pravdepodobne najrozrušenejší z toho, že je na zámku.“

Čo by mohol čitateľ povedať na potvrdenie tohto názoru? Využite text a zdôvodnite svoju odpoveď.

Charakteristika

Situácia:	čítanie na súkromné účely
Forma textu:	súvislý
Typ textu:	rozprávanie
Činnosť:	integrácia a interpretácia
Formát otázky:	krátka odpoveď
Obťažnosť:	úroveň 3 (546 bodov)

Hodnotenie

Zámer

Začleniť a vysvetliť: Rozvinúť vysvetlenie.
Podložiť názor rozoberaním motivácie postavy v hre.

Správna odpoveď

kód 1 Naznačí kontrast medzi Adamom a ostatnými dvoma postavami tým, že spomenie niečo z nasledujúceho: Adamovo postavenie najchudobnejšieho alebo najmladšieho z postáv, jeho neskúsenosť v úlohe celebrity.

- Adam je chudobný, musí byť vzrušený z toho, že býva v luxusnom zámku.
- Musí byť šťastný, že je s dvoma chlapíkmi, ktorí ho môžu urobiť slávnym.
- Skladá hudbu s dvoma naozaj slávnymi osobami.
- Je mladý a mladí ľudia sa vedú všetkým väčšmi nadchnúť, to je fakt!
- Je mladý na to, aby bol ubytovaný v zámku. [minimálne]

Nesprávna odpoveď

kód 0 Uvedie nedostatočnú alebo nejasnú odpoveď.

- Je vzrušený. [opakuje základ]

Prejaví nepresné pochopenie materiálu alebo uvedie neprijateľnú či nepodstatnú odpoveď.

- Je umelec.
- Zamiloval sa. [to nie je vysvetlenie, prečo je vzrušený z toho, že je ubytovaný v zámku]
- Adam musí byť vzrušený, určite sa zjaví tá sólistka. [nič v texte to nepotvrzuje]
- Dostal smoking. [vysvetľujúci detail, nie samotný dôvod]

kód 9 Chýbajúca odpoveď

Komentár

Táto otázka bola pre slovenských žiakov náročnejšia (42,7 % správnych odpovedí) ako pre žiakov OECD (49,7 % správnych odpovedí).

Podobne ako v priemere krajín OECD, aj u nás boli dievčatá pri riešení úspešnejšie, čo súvisí aj so skutočnosťou, že až 40,1 % našich chlapcov na túto otázku vôbec neodpovedalo. Avšak ani naše dievčatá, ani chlapci, nedosiahli výkon na úrovni priemeru OECD a rozdiel vo výkone oboch skupín je signifikantný (dievčatá -6,5 % a chlapci -8,0 %)

Úloha R452Q06: Percentuálne zastúpenie odpovedí žiakov z krajín OECD, dievčat a chlapcov

	0	1	9
OECD	24,5	49,7	25,9
dievčatá		57,0	
chlapci		42,4	

Úloha R452Q06: Percentuálne zastúpenie odpovedí žiakov SR, dievčat a chlapcov

	0	1	9	rozdiel SR-OECD
SR	21,8	42,7	35,5	-6,9
dievčatá	21,0	50,6	28,4	-6,5
chlapci	25,5	34,4	40,1	-8,0

Pri analýze a porovnávaní typu nesprávnych odpovedí našich žiakov podľa pohlavia možno pozorovať určité tendencie. Je zaujímavé porovnať, ako vnímali text a úlohu chlapci a ako dievčatá.

Chlapci:

Viac ako tretina chlapcov, ktorí odpovedali nesprávne, nepochopili úlohu (4,2 % všetkých chlapcov), prípadne odpovedali „Neviem“, „Nič“ a iné nerelevantné odpovede (3,8 % všetkých chlapcov), napr.

- *Nechce sa mi odpovedať.*
- *prepáčte, ale už zaspávam*
- *som hladný*
- *Lebo!*

To naznačuje, že tento text bol pre chlapcov dlhý a hlavne nezaujímavý.

U chlapcov sa namiesto identifikovania *príčin rozrušenia* objavili odpovede, v ktorých uvádzajú *príznaky rozrušenia*, aj keď v oveľa menšej miere, ako to napríklad robili dievčatá (cca 2,5 % všetkých chlapcov).

Ďalšia skupina (cca 2 % všetkých chlapcov) si v otázke zamenila slovo „najrozrušenejší“ za slovo „najrozumnejší“, resp. ho zle prečítala a odpovedali napr.

- *rozpráva iba k tomu, čomu rozumie*
- *pretože Adam hovoril s rozvahou*
- *Dobre rozumie divadlu*

Posledná významnejšia skupina (1,9 % všetkých chlapcov) v odpovedi hovorila o hercovi a nie o postave Adama, napr.:

- *Adam bol preto najrozrušenejší, pretože to mal predpísané v scenári*
- *je rozrušený, lebo ešte nikdy nehral takú náročnú postavu*
- *Je najrozrušenejší pretože je to jeho prvá práca*

Dievčatá:

Približne pätina dievčat, ktorá odpovedala nesprávne (táto skupina tvorí približne 3,7 % všetkých dievčat), popisovala v odpovedi príznaky rozrušenia a nie príčiny, napr.:

- *Lebo sa tam málo pohybuje.*
- *Áno, zdá sa, že nie je zvyknutý na takú spoločnosť.*
- *to, že povedal, že je zamilovaný do sólistky. Veď to do toho rozhovoru nezapadá, zrejme bol taký rozrušený, že nevedel čo povedať.*
- *rozpráva najmenej a až keď mu dajú slovo, a keď rozpráva, povie aj to, čo by nemal*
- *Adam je veľký trémista a je aj nedočkavý, dá sa veľmi ľahko rozrušiť*

O niečo menšia skupina dievčat (cca 3,3 % všetkých dievčat) odpovedala v súvislosti s tým, že Adam je *zamilovaný* do sólistky, čo ale nevysvetľuje jeho rozrušenie z toho, že je na zámku.

Často sa spomína aj fakt (2,7 % všetkých dievčat), že Adam je *sirota*, osamelý, alebo že mu umrela starká (dievčatá súcitia so smutným osudom mladého muža).

Posledná významnejšia skupina (cca 3 % všetkých dievčat) pravdepodobne nepochopila túto otázku. Často sa tu objavujú tvrdenia, ktoré sa týkajú iných postáv, nie Adama, napr.

- *Áno, lebo vždy len písal scenár pre divadlo a chce sa stať slávnym.*
- *Pretože si nevedel predstaviť hlavné postavy.*
- *čitateľ by mohol o ňom povedať, že keď skomponoval operu hneď chcel zožať celú slávu*

Vybrané najfrekvencovanejšie typy nesprávnych odpovedí žiakov SR, dievčat a chlapcov.

Typy nesprávnych odpovedí	% žiakov SR	% dievčat SR	% chlapcov SR
chlapci			
Nepochopenie úlohy	3,5	3,0	4,2
Odpovede typu „neviem“, „nič“ a pod.	2,4		3,8
Žiak zamenil slovo „najrozrušenejší“ za slovo „najrozumnejší“	1,5		2,2
Zámena pojmov herec – postava „dostal možnosť zahrať si v hre“	1,3		1,9
dievčatá			
Žiak uviedol príznaky rozrušenia, nie ich príčiny	3,1	3,7	
Odpoveď: „Lebo je zamilovaný do sólistky.“	2,3	3,3	
Odpovede typu „lebo je sám“, „je osamelý“, „je sirota“	1,9	2,7	
menej odpovedí			
Odpoveď obsahujúca informáciu, že je rozrušený z prostredia zámku	1,4		
Odpoveď: „Skomponoval hudbu k operete.“	1,1		
Žiak popiera Adamovo rozrušenie.	1,1		
Odpoveď: „Je to pravda/je to tak.“ (bez vysvetlenia	0,9		

Klasifikácia nesprávnych odpovedí jasne poukazuje na rozdiely vo vnímaní a interpretácii textov u chlapcov a dievčat. Chlapci svojím prístupom k riešeniu otázky a výsledkami jej riešenia preukázali, že ich takýto text skôr nezaujíma (odpovede typu „nič“, „neviem“ a rôzne komentáre napríklad „Som hladný“, „Nechce sa mi odpovedať“, „Neviem, nestihol som prečítať článok“), čo následne viedlo k nepochopeniu úlohy, navyše, keď mnohí nedokázali správne prečítať kľúčové slovo v otázke (najrozrušenejší vs. najrozumnejší). Podobne nedostatočné čitateľské zručnosti a nedostatočné teoretické vedomosti mohli prispieť k zámene pojmov herec – postava. Z toho všetkého vyplývali irelevantné odpovede u chlapcov. Dievčatá naopak pristúpili k tomuto literárnemu textu so záujmom a silným emocionálnym prežívaním. Zaujal ich osud Adama a citovo prežívali to, že je sirota, osamelý, sám. Tak isto ich zaujal jeho vzťah k sólistke a viac sa zaoberali jeho prejavmi rozrušenia, ako racionálnym hľadaním ich príčin. Emocionálne vloženie sa do textu im zatienilo racionálny prístup k riešeniu tejto úlohy.

? Otázka

R452Q07

Čo vlastne autor hry Molnár predvádza v tomto úryvku?

- A Ukazuje spôsob, akým si každá postava vyrieši vlastný problém.
- B Necháva postavy ukázať, ako vyzerá večnosť v hre.
- C Uvádza príklad typickej a tradičnej úvodnej scény v hre.
- D Využíva postavy, aby vyjadrili jeden z jeho tvorivých problémov.*

Charakteristika

Situácia:	čítanie na súkromné účely
Forma textu:	súvislý text
Typ textu:	rozprávanie
Činnosť:	integrácia a interpretácia – formovanie širokého porozumenia
Formát otázky:	zatvorená s výberom jednej správnej odpovede z viacerých možností
Obťažnosť:	úroveň 4 (bodov 556)

Hodnotenie

Zámer

Začleniť a vysvetliť: Pochopiť celkový zmysel textu.
Rozoznať koncepcnú tému hry.

Správna odpoveď

kód 1 D. Využíva svoje postavy, aby vyjadrili jeden z jeho tvorivých problémov.

Nesprávna odpoveď

kód 0 Iné odpovede

kód 9 Chýbajúca odpoveď

Komentár

Touto otázkou sa zisťuje u čitateľa jeho všeobecný rozhľad a schopnosť formovať široké porozumenie pomocou integrácie a interpretácie tvrdení obsiahnutých v dialógoch. Otázka zahŕňa identifikáciu témy časti hry – jedná sa o abstraktnú tému. Táto relatívne neznáma oblasť pre väčšinu 15-ročných žiakov je pravdepodobne tým, čo spôsobuje obťažnosť tejto

otázky. Tá je stanovená na úroveň 4. Iba menej ako polovica žiakov krajín OECD (46,2 %) odpovedala na túto otázku správne, zatiaľ čo ostatné odpovede boli takmer rovnomerne rozdelené medzi distraktory A, B a C. Podobne si pri riešení úlohy počínali aj slovenskí žiaci, ktorí dosiahli výkon na úrovni priemeru OECD (44,2 %).

Výkon slovenských dievčat (51,1 %) dosiahol úroveň priemeru dievčat z krajín OECD (50,9 %), avšak výkon našich chlapcov (36,9 %) je signifikantne nižší, ako priemer chlapcov OECD (41,6 %) o 4,7 %.

Úloha R452Q07: Percentuálne zastúpenie odpovedí žiakov z krajín OECD, dievčat a chlapcov

	A	B	C	D	8 a 9
OECD	12,3	16,0	19,4	46,2	6,1
dievčatá				50,9	
chlapci				41,6	

Úloha R452Q07: Percentuálne zastúpenie odpovedí žiakov SR, dievčat a chlapcov

	A	B	C	D	8 a 9	rozdiel SR-OECD
SR	16,3	14,4	21,0	44,2	4,1	-2,0
dievčatá	13,0	12,6	19,7	51,1	3,6	0,3
chlapci	19,7	16,3	22,5	36,9	4,6	-4,7

TELEWORKING

Metóda budúcnosti

Len si predstavte, aký nádherný by bol „teleworking“¹, pracovať cez elektronickú diaľnicu. Všetku prácu by ste robili na počítači alebo cez telefón! Už by ste sa nemuseli tlačiť v preplnených autobusoch alebo vlakoch či strácať celé hodiny cestovaním do práce a z práce. Mohli by ste pracovať, kde len chcete – len si pomyslíte na všetky tie pracovné príležitosti, ktoré by sa vám otvorili!

Mária

Vznikajúca katastrofa

Obmedzenie času stráveného cestovaním do práce a zníženie spotreby energie, ktorá je na to potrebná, je, samozrejme, dobrý nápad. No taký cieľ by sme mali dosiahnuť zlepšením verejnej dopravy alebo zabezpečením, aby sa pracoviská nachádzali blízko miest, kde ľudia žijú. Ambiciózna myšlienka, že teleworking by mal byť súčasťou spôsobu života každého človeka, povedie iba k tomu, že ľudia budú čoraz väčšmi ponorení do seba. Naozaj chceme, aby sa náš pocit, že sme súčasťou nejakého spoločenstva, zhoršil ešte väčšmi?

Richard

¹ Teleworking alebo telecommuting je termín, ktorý vytvoril Jack Nilles začiatkom 70. rokov minulého storočia na opísanie situácie, keď pracovníci pracujú na počítačoch mimo sídla firmy (napríklad doma) a odosielať údaje a dokumenty do sídla firmy cez telefónne linky.

Využite text „Teleworking“ a odpovedzte na nasledujúce otázky.

? Otázka

R458Q01

Aký je vzťah medzi textami „Metóda budúcnosti“ a „Vznikajúca katastrofa“?

- A Používajú rôzne argumenty, ktoré vedú k tomu istému záveru.
- B Sú napísané rovnakým štýlom, ale sú o úplne odlišných témach.
- C Vyjadrujú to isté všeobecné stanovisko, ale prichádzajú k odlišným záverom.
- D Vyjadrujú protikladné stanoviská k tej istej téme.*

Charakteristika

Situácia:	čítanie na pracovné účely
Forma textu:	zložený
Typ textu:	argumentácia
Činnosť:	integrácia a interpretácia – formovanie širokého porozumenia
Formát otázky:	zatvorená s výberom jednej správnej odpovede z viacerých možností
Obťažnosť:	úroveň 3 (537 bodov)

Hodnotenie

Zámer

Začleniť a vysvetliť: Pochopiť celkový zmysel textu.

Rozpoznať vzťah medzi dvoma krátkymi zdôvodňujúcimi textami (kontrast).

Správna odpoveď

kód 1 D. Vyjadrujú protikladné stanoviská k tej istej téme.

Nesprávna odpoveď

kód 0 Iné odpovede

kód 9 Chýbajúca odpoveď

Komentár

Úvodný text úlohy je zložený z dvoch krátkych textov, ktoré ponúkajú kontrastné názory na teleworking definovaný v poznámke pod čiarou k textu úlohy takto: „pracovníci pracujú na počítačoch mimo sídla firmy“. Túto poznámku pod čiarou vypracovali tvorcovia testovej úlohy, pretože predpokladali, že pojmy teleworking alebo telecommuting by mohli byť pre 15-ročných žiakov neznáme. Poznámka pod čiarou tiež mala zabezpečiť, aby neboli zvyhodňovaní tí žiaci, ktorých jazyk tento pojem pozná (napr. anglický jazyk). Úvodný text je považovaný za argumentačný a keďže jeho témou je pracovný život, je klasifikovaný ako text určený na čítanie na pracovné účely.

Táto otázka k textu vyžaduje od čitateľov rozoznať vzťah medzi dvoma krátkymi textami. Aby mohli žiaci na otázku odpovedať správne, najprv musia porozumieť každému z textov a až potom môžu určiť vzťah medzi nimi: to znamená vyjadrenie rozdielných názorov na tú istú tému. Faktorom prispievajúcim k obťažnosti otázky je úroveň interpretácie, ktorá je potrebná na určenie postoja vyjadreného v každom z textov. V prvom texte je autorov postoj jasne naznačený na začiatku textu „Len si predstavte, aký nádherný by bol „teleworking“¹, pracovať cez elektronickú diaľnicu.“ a ešte zosilnený v priebehu textu. Naopak, v druhom texte nie sú obsiahnuté žiadne priame výroky vyjadrujúce autorov postoj, ale je napísaný ako rad reakcií na argumenty, ktorým autor čelí. Preto pochopenie postoja autora druhého textu si vyžaduje vyššiu úroveň interpretačných schopností žiaka, ako pochopenie postoja autora prvého textu. Avšak rozlíšenie rozličných postojov autorov týchto dvoch textov je pre žiakov pomerne jasné a jednoduché.

Žiakom z krajín OECD, ktorí si vybrali možnosť B (6,7 %), sa nepodarilo rozpoznať, že oba články spracúvajú tú istú tému. Tí, ktorí považovali za správnu odpoveď A (8,3 %) a C (29,3 %), síce zistili, že texty majú rovnakú tému, ale nepodarilo sa im rozlíšiť, že vyjadrujú protikladné názory. Približne polovica žiakov z krajín OECD (52,3 %) odpovedala na otázku správne.

Úloha R458Q01: Percentuálne zastúpenie odpovedí žiakov z krajín OECD, dievčat a chlapcov

	A	B	C	D	8 a 9
OECD	8,3	6,7	29,3	52,3	3,5
dievčatá				55,5	
chlapci				49,1	

Výkon slovenských žiakov je pod priemerom žiakov krajín OECD u všetkých skupín: celkovo (-7,0 %), chlapci (-4,8 %) aj dievčatá (až -9,2 %). Výber distraktorov A, B a C ako správnych odpovedí u našich žiakov kopíruje výber žiakov OECD – najčastejšie vyberali z distraktorov ako správnu odpoveď možnosť C (OECD 29,3 % oproti SR 35,1 %).

Úloha R458Q01: Percentuálne zastúpenie odpovedí žiakov SR, dievčat a chlapcov

	A	B	C	D	8 a 9	rozdiel SR-OECD
SR	8,8	8,0	35,1	45,3	2,8	-7,0
dievčatá	7,9	6,6	36,9	46,3	2,4	-9,2
chlapci	9,9	9,5	33,2	44,3	3,2	-4,8

? **Otázka**

R458Q07 – 0129

Uvedte jeden druh práce, pri ktorom by bolo ťažké pracovať pomocou teleworkingu. Zdôvodnite svoju odpoveď.

.....

.....

Charakteristika

Situácia:	čítanie na pracovné účely
Forma textu:	súvislý
Typ textu:	argumentácia
Činnosť:	uvažovanie o obsahu textu a jeho hodnotenie
Formát otázky:	otvorená odpoveď
Obťažnosť:	úroveň 3 (514 bodov)

Hodnotenie

Zámer

Uvažovať a hodnotiť: Uvažovať o obsahu textu a vyhodnotiť ho.
Využiť predchádzajúce poznatky na vytvorenie príkladu, ktorý sa hodí do kategórie opísanej v texte.

Správna odpoveď

- kód 1 Identifikuje nejaký druh práce a podá prijateľné vysvetlenie, prečo osoba, ktorá vykonáva tento druh práce, nemôže pracovať metódou teleworkingu. Odpovede MUSIA špecifikovať, prečo je nutné byť fyzicky prítomný pri konkrétnej práci
- Stavebníctvo. Je ťažké pracovať s drevom a tehliami len tak z hocikadiaľ.
 - Športovci. Ak vykonávate nejaký šport, musíte tam naozaj byť.
 - Inštalatér. Nemôžete niekomu opraviť vodovod zo svojho domu!
 - Ošetrovatelstvo – je ťažké kontrolovať pacientov cez internet.

Nesprávna odpoveď

- kód 0 Identifikuje druh práce a neuvedie nijaké vysvetlenie alebo uvedie vysvetlenie.
- Študent.

Uvedie nedostatočnú alebo nejasnú odpoveď.

- Manažér. Na to musíte byť v kancelárii. [nejasná odpoveď]

Prejaví nepresné pochopenie materiálu alebo uvedie neprijateľnú či nepodstatnú odpoveď.

- Kopanie kanálov, lebo by to bola ťažká práca.

- kód 9 Chýbajúca odpoveď

Komentár

Táto otázka vyžaduje od čitateľa, aby zovšeobecnil príklady povolání, ktoré nemožno vykonávať prostredníctvom teleworkingu. Informáciu o tom, čo je teleworking, nájdú v poznámke pod čiarou k textu úlohy. Hoci úvodný text úlohy pozostáva z dvoch nezávislých ukážok, v prípade tejto otázky je klasifikovaný ako súvislý text, pretože čitateľa odkazuje na jeden textový prvok. Aby žiaci odpovedali na otázku, ktoré povolanie by bolo ťažké vykonávať pomocou teleworkingu, musia prepojiť porozumenie definícii teleworkingu uvedenej v texte so svojimi mimotextovými poznatkami.

Aby za odpoveď získali plný počet bodov, musia uviesť príklad povolania a správne zdôvodniť, prečo patrí toto povolanie do kategórie povolání, ktoré nemôžu byť vykonávané prostredníctvom teleworkingu. Zdôvodnenie musí obsahovať fakty, že pracovník musí byť na pracovisku fyzicky prítomný, aby mohol vykonávať svoju prácu. Hoci rozsah takýchto povolání je veľmi široký, mnohí žiaci nezískali plný počet bodov práve preto, že svoj výber povolania do tejto kategórie vôbec nevysvetlili.

Správnu odpoveď uviedlo 56,2 % žiakov z krajín OECD. Pri tejto otázke bolo zaznamenané vysoké percento chýbajúcich (15,0 %) i nesprávnych odpovedí (28,9 %).

Úloha R458Q07: Percentuálne zastúpenie odpovedí žiakov z krajín OECD, dievčat a chlapcov

	0	1	9
OECD	28,9	56,2	15,0
dievčatá		58,7	
chlapci		53,6	

Slovenskí žiaci nedosiahli priemer krajín OECD, otázka bola pre nich ťažšia. Signifikantne slabší boli najmä chlapci (-11,0 %), ktorí častejšie odpovedali nesprávne. Až 35,8 % chlapcov a 24,9 % dievčat za svoju odpoveď nezískalo bod. Až jedna pätina žiakov na túto otázku vôbec neodpovedala a to v rovnakej miere dievčatá aj chlapci (21 % d, 21,6 % ch), u žiakov niektorých typov škôl (SOŠ bez maturity) to bolo dokonca dvojnásobne viac (43,7 %).

Úloha R458Q07: Percentuálne zastúpenie odpovedí žiakov SR, dievčat a chlapcov

	0	1	9	rozdiel SR-OECD
SR	30,2	48,5	21,3	-7,7
dievčatá	24,9	54,1	21,0	-4,6
chlapci	35,8	42,6	21,6	-11,0

Pri podrobnejšom rozbere nesprávnych odpovedí našich žiakov sa ukázalo, že približne dve pätiny žiakov, ktorí nezískali za svoju odpoveď bod, neuviedli zdôvodnenie správneho povolania alebo toto zdôvodnenie nebolo dostatočné, napr.

- šport- to sa nedá
- Upratovačka - neviem ako by mohla upratovačka upratovať pomocou teleworkingu
- kominár - asi ťažko by robil svoju prácu z pohodlia svojho kresla
- pracovanie v bani, tam by im asi ťažko pomohol notebook
- stavbári alebo murári. Prečo? Veď ako by sa to dalo
- Kuchár, lebo by sa to nedalo
- Hasič. Pretože hasiči nemôžu pracovať cez počítač.

Viac ako tretina žiakov, ktorí nezískali za svoju odpoveď bod, nepochopila zadanie otázky, pričom sa stávalo, že zdôvodnenie žiaka bolo v rozpore s uvedeným povolaním, napr.

- *autobusár nemôže telefonovať aj šoférovať, takto by sa stalo veľa nehôd*
- *Tak pošta. Posielať elektronicky a rýchlo.*
- *Tam kde nie je signál by sa nedali posielať dokumenty.*
- *Ovládanie železničných tratí cez počítač, ľudia v tejto práci by mohli sedieť v kancelárii a všetko by riadili.*

Viac ako jedna šestina žiakov uviedla nesprávne povolanie, ktoré by sa nedalo robiť prostredníctvom teleworkingu, ako napr. učiteľ (8,9 %), účtovník, programátor a iné (8,4 %).

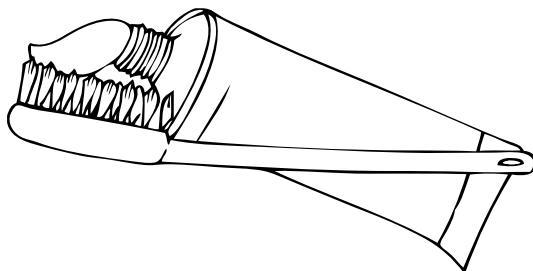
Otázne však je, či by to bolo v našich podmienkach skutočne možné – realizovať teleworking u učiteľov (vybavenie domácností internetom). Vzhľadom na pomery na Slovensku a skúsenosti žiakov z ich prostredia je posudzovanie tejto odpovede za nesprávnu do istej miery diskutabilné.

ČISTENIE ZUBOV

Naozaj sú naše zuby tým čistejšie, čím dlhšie a usilovnejšie si ich čistíme?

Britskí vedci hovoria, že nie. V skutočnosti vyskúšali rôzne možnosti a napokon dospeli k dokonalému spôsobu čistenia zubov. Najlepší výsledok dosiahnete, ak si ich čistíte dve minúty, ale nie priveľmi silno. Ak si ich čistíte silno, poškodzujete si zubnú sklovinu a ďasná a nezbavujete sa pritom zvyškov jedla či zubného povlaku.

Odborníčka na čistenie zubov Bente Hansenová hovorí, že je dobré držať zubnú kefku tak, ako držíte pero. „Začnite skraja a postupne čistite celý rad,“ hovorí. „Nezabudnite ani na jazyk! V skutočnosti môže obsahovať množstvo baktérií, ktoré môžu zapríčiniť zápach z úst.“

„Čistenie zubov“ je článok z nórskeho časopisu.

Využite článok „Čistenie zubov“ a odpovedzte na nasledujúce otázky.

? Otázka

R403Q01

O čom je tento článok?

- A O najlepšom spôsobe čistenia zubov.*
- B O tom, aký druh kefy je najlepšie používať.
- C O dôležitosti dobrých zubov.
- D O spôsobe, akým si rôzni ľudia čistia zuby.

Charakteristika

Situácia:	čítanie na vzdelávanie
Forma textu:	súvislý
Typ textu:	opis
Činnosť:	integrácia a interpretácia – formovanie širokého porozumenia
Formát otázky:	zatvorená s výberom jednej správnej odpovede z viacerých možností
Obťažnosť:	úroveň 1a (353 bodov)

Hodnotenie

Zámer

Začleniť a vysvetliť. Pochopiť celkový zmysel textu.
Rozoznať hlavnú myšlienku krátkeho opisného textu.

Správna odpoveď

kód 1 A. O najlepšom spôsobe čistenia zubov

Nesprávna odpoveď

kód 0 Iné odpovede

kód 9 Chýbajúca odpoveď

Komentár

Táto otázka vyžaduje od čitateľa rozpoznať hlavnú myšlienku krátkeho opisného textu. Text nie je len krátky, ale je čitateľovi dôverne známy, je to každodenná téma o umývaní si zubov. Jazyk textu je jednoduchý, text je komponovaný do krátkych odsekov, má známu syntaktickú štruktúru s jasným nadpisom a text dopĺňujúcou ilustráciou. Kombinácia všetkých týchto znakov textu ho robí veľmi prístupným. Obťažnosť otázky je na úrovni 1a a patrí medzi tie jednoduchšie v štúdiu PISA. Zadanie otázky je široké, všeobecné a usmerňuje čitateľa k zovšeobecneniu v odpovedi na otázku „O čom je článok?“. Vyjadrenie v správnej odpovedi („O najlepšom spôsobe čistenia zubov.“) obsahuje tiež výraz z nadpisu („Čistenie zubov“) a keďže čitateľ môže očakávať, že nadpis pravdepodobne sumarizuje text, stačí mu prečítať si nadpis, aby zvládol správnu odpoveď. Tiež prvé tri vety z úvodného textu naznačujú hlavnú myšlienku, ktorá je zopakovaná pomocou ilustrácie. Keďže požadovaná informácia je v tomto krátkom a jednoduchom texte nielen zjavná, ale tiež opakovaná, táto úloha nesie všetky znaky relatívne ľahkej úlohy.

Atribúty nízkej obťažnosti otázky sa prejavili aj pri jej spracovaní našimi žiakmi. 89,5 % žiakov vybralo správne riešenie (A), na ktorom sa rovnako podieľali dievčatá (90,4 %) aj chlapci (88,9 %).

Úloha R403Q01: Percentuálne zastúpenie odpovedí žiakov SR, dievčat a chlapcov

	A	B	C	D	9
SR	89,5	1,7	2,8	4,9	1,0
dievčatá	90,4	0,8	2,4	6,4	0,0
chlapci	88,9	2,5	3,1	3,7	1,9

? Otázka

R403Q02

Čo odporúčajú britskí vedci?

- A Aby ste si čistili zuby čo najčastejšie.
- B Aby ste sa nepokúšali čistiť si kefkou jazyk.
- C Aby ste si nečistili zuby priveľmi silno.*
- D Aby ste si čistili jazyk častejšie ako zuby.

Charakteristika

Situácia:	čítanie na vzdelávanie
Forma textu:	súvislý
Typ textu:	opis
Činnosť:	nájdenie a získanie informácie – získanie informácie
Formát otázky:	zatvorená s výberom jednej správnej odpovede z viacerých možností
Obťažnosť:	úroveň 1a (358 bodov)

Hodnotenie

Zámer

Prístup a vyhľadanie: Vyhľadať informáciu.

Nájsť synonymickú zhodu v krátkom opisnom texte.

Správna odpoveď

kód 1 C. Aby ste si nečistili zuby príliš silno.

Nesprávna odpoveď

kód 0 Iné odpovede

kód 9 Chýbajúca odpoveď

Komentár

Toto je ďalšia otázka na úrovni – 1a. Od čitateľa vyžaduje nájsť a špecifikovať informáciu z textu. Podľa činností, ktoré musí žiak pri spracovaní tejto úlohy vykonať, je klasifikovaná ako „nájsť a získať informáciu“. Otázka žiaka priamo navádza na druhý odstavce textu: „Britskí vedci hovoria...“. Napriek tomu si otázka vyžaduje istú mieru sumarizácie a usudzovania na to, aby žiak porozumel, že spomínaní britskí vedci sú tí, ktorí radia, a že vyjadrenie „Najlepší výsledok dosiahnete...“ je synonymom vyjadrenia z otázky „odporúčajú“. Charakteristika tejto otázky ukazuje, že správne riešenie je riešenie C.

Jednoduchosť otázky preukazuje aj výsledok slovenských žiakov – 93,4 % žiakov vybralo správnu odpoveď (dievčatá až 96,8 %, chlapci 90,7 %).

Úloha R403Q02: Percentuálne zastúpenie odpovedí žiakov SR, dievčat a chlapcov

	A	B	C	D	8 a 9
SR	5,2	0,0	93,4	0,3	1,1
dievčatá	2,4	0,0	96,8	0,8	0
chlapci	7,4	0,0	90,7	0,0	1,9

? Otázka

R403Q03 – 019

Prečo by ste si podľa Bente Hansenovej mali kefkou čistiť jazyk?

.....

.....

Charakteristika

Situácia:	čítanie na vzdelávanie
Forma textu:	súvislý
Typ textu:	opis
Činnosť:	nájsť a získať informácie – získať informácie
Formát otázky:	krátka odpoveď
Obťažnosť:	úroveň 1b (285 bodov)

Hodnotenie

Zámer

Prístup a vyhľadanie: Vyhľadať informáciu.
Nájsť informáciu v krátkom opisnom texte.

Správna odpoveď

kód 1 Zmieni sa buď o baktériách, ALEBO o zbavení sa zápachu z úst, ALEBO uvedie oboje.
Odpoveď môže parafrázovať text alebo priamo z neho citovať.

- Aby sme sa zbavili baktérií.
- Jazyk obsahuje baktérie.
- Baktérie.
- Lebo sa tak môžete zbaviť zápachu z úst.
- Zápach z úst.
- Aby sme odstránili baktérie, a tým zabránili zápachu z úst. [oboje]
- V skutočnosti môže obsahovať množstvo baktérií, ktoré môžu zapríčiniť zápach z úst. [oboje]
- Baktérie môžu byť príčinou zápachu z úst.

Nesprávna odpoveď

kód 0 Uvedie nedostatočnú alebo nejasnú odpoveď.
Prejaví nepresné pochopenie materiálu alebo uvedie neprijateľnú či nepodstatnú odpoveď.

- Mali by ste si čistiť zuby kefkou tak, ako držíte pero.
- Nečistite kefkou prisilno.
- Aby ste nezabudli.
- Aby ste uvoľnili zvyšky jedla.
- Aby ste odstránili zubný povlak.

kód 9 Chýbajúca odpoveď

Komentár

Znenie otázky poskytuje dva výrazy, ktorých doslovné znenie žiak nájde v relevantnej/patričnej časti textu. Sú to „Bente Hansenová“ a „jazyk“. Navyše „Bente Hansenová“ sa objavuje na výraznej pozícii – na začiatku posledného odseku. V tom istom odseku sa nachádza aj slovo „jazyk“. Každý z týchto výrazov sa nachádza v texte iba raz, takže čitateľ sa nemusí zaoberať žiadnymi inými informáciami.

Táto otázka bola zaradená do úrovne 1b a je považovaná za jednu najľahších v štúdii PISA 2009. Od čitateľa vyžaduje nízku úroveň vyvodzovania/usudzovania, pretože stačí, keď čitateľ postrehne, že nevyjadrený podmet v poslednej vete „V skutočnosti môže obsahovať množstvo baktérií...“ je „jazyk“ (Jazyk v skutočnosti môže obsahovať množstvo baktérií.). Ďalší prvok, ktorý prispieva k úrovni obťažnosti otázky je to, že zameranie otázky je relatívne abstraktné; čitateľ má identifikovať príčinu, odpoveď na otázku „prečo?“. Zmiernenie potenciálnej obťažnosti vyplývajúcej z tohto faktu je, že slovo „zapríčiniť“ sa nachádza priamo v texte. Otázka teda vyžaduje od čitateľa isté čitateľské zručnosti presahujúce iba obyčajné dekodovanie. Z toho vyplýva, že aj žiaci dosahujúci len úroveň 1b dokážu čítať s istým stupňom porozumenia, tak ako je definované podľa PISA.

Túto otázku najnižšej úrovne zvládlo viac ako 94,4 % slovenských žiakov, avšak podiel chýbajúcich odpovedí na otázku je v rozmedzí 1,7 % – 3,1 % (iba u slovenských dievčat je otázka zodpovedaná v 100 % prípadov) a nesprávne odpovede v rozmedzí (3,2 % – 4,3 %) nás upozorňujú, že stále existuje istá skupina žiakov s ešte nižšími čitateľskými zručnosťami ako úroveň 1b, pre ktorú PISA zatiaľ nemá nástroje na zistenie jej čitateľských zručností.

	0	1	9
SR	3,8	94,4	1,7
dievčatá	3,2	96,8	0,0
chlapci	4,3	92,6	3,1

? Otázka

R403Q04

Prečo sa v texte spomína pero?

- A Aby vám to pomohlo pochopiť, ako držať zubnú kefku.*
- B Pretože obidvomi, perom aj zubnou kefkou, začínate skraja.
- C Aby vám ukázali, že zuby si možno čistiť mnohými rôznymi spôsobmi.
- D Pretože čistenie zubov by sme mali brať rovnako vážne ako písanie.

Charakteristika

Situácia:	čítanie na vzdelávanie
Forma textu:	súvislý
Typ textu:	opis
Činnosť:	uvažovanie a hodnotenie – uvažovanie o forme textu a jej hodnotenie
Formát otázky:	zatvorená s výberom jednej správnej odpovede z viacerých možností
Obťažnosť:	úroveň 1a (399 bodov)

Hodnotenie

Zámer

Uvažovať a vyhodnotiť: Uvažovať o forme textu a vyhodnotiť ju
Rozoznať účel analógie v krátkom opisnom texte.

Správna odpoveď

kód 1 A. Aby vám to pomohlo pochopiť, ako držať zubnú kefku.

Nesprávna odpoveď

kód 0 Iné odpovede

kód 9 Chýbajúca odpoveď

Komentár

Táto otázka sa nachádza na najvyššej hranici úrovne 1a. Jej riešenie vyžaduje od žiaka uvažovať o texte a hodnotiť ho. Pri jej riešení sa musí vrátiť späť k textu a posúdiť účel jednej z jeho častí. Hoci otázka je v porovnaní s ostatnými k tomuto textu relatívne abstraktná, štylizácia otázky aj textu samotného dávajú žiakovi pri riešení pevnú oporu. Odkaz na „pero“ v otázke usmerňuje žiaka na tretí odsek, pričom znenie otázky má priame prepojenie s touto časťou textu.

Známy obsah textu a jeho krátkosť vysvetľujú, prečo je táto otázka relatívne ľahká, hoci jej abstraktné zameranie naznačuje, že je najťažšia z tejto úlohy.

Klasifikácia tejto otázky ako najťažšej zo sady otázok k textu Čistenie zubov bola potvrdená aj výkonom žiakov. Priemerný výkon našich žiakov v tejto otázke bol 76,7 %. Z ponúknutých distraktorov žiaci najčastejšie vyberali riešenie B (napríklad toto riešenie si vybralo ako správne 17,6 % slovenských dievčat), ktoré mohlo popliesť žiakov snád' preto, že v istom zmysle tiež opisuje „techniku“ čistenia zubov.

Úloha R403Q04: Percentuálne zastúpenie odpovedí žiakov SR, dievčat a chlapcov

	A	B	C	D	8 a 9
SR	76,7	13,9	1,4	5,9	2,1
dievčatá	74,4	17,6	1,6	5,6	0,8
chlapci	78,4	11,1	1,2	6,2	3,1

BALÓN

Výškový rekord pre teplovzdušné balóny

Indický pilot Vijaypat Singhania 26. novembra 2005 prekonal výškový rekord pre teplovzdušné balóny. Bol prvým človekom, ktorý letel s balónom vo výške 21 000 metrov nad úrovňou mora.

Výškový rekord:
21 000 m

Pri klesaní možno otvoriť bočné otvory, cez ktoré sa vypustí teplý vzduch.

Veľkosť bežného teplovzdušného balóna

Výška:
49 m

Látka:
Nylon

Nafukovanie:
2,5 hodiny

Objem: 453 000 m³ (bežný balón 481 m³)

Hmotnosť: 1800 kg

Kôš:

Výška: 2,7 m Šírka: 1,3 m

Uzavretá tlaková kabína s izolovanými okienkami

Hliníková konštrukcia ako pri lietadlách

Vijaypat Singhania mal počas letu oblečený kozmický skafander.

Balón letel smerom k moru. Keď natrafil na prúdenie, odvialo ho naspäť nad pevninu.

Kyslík: iba 4 % z toho, čo je k dispozícii pri zemskom povrchu

Teplota:
- 95 °C

Predchádzajúci rekord:
19 800 m

Boeing 747:
10 000 m

Približná oblasť pristátia
483 km

Naj Dillí

Bombaj

© MCT/Bullis

? Otázka

R417Q03 – 0129

Vijaypat Singhanian použil technológiu, ktorá sa nachádza v dvoch iných typoch dopravy. V ktorých typoch dopravy?

1.
2.

Charakteristika

Situácia:	čítanie na vzdelávanie
Forma textu:	nesúvislý
Typ textu:	opis
Činnosť:	nájdenie a získanie informácie – získanie informácie
Formát otázky:	krátka odpoveď
Obťažnosť:	úroveň 4 (bodov 595) – úplne správna odpoveď úroveň 2 (bodov 449) – čiastočne správna odpoveď

Hodnotenie

Zámer

Prístup a vyhľadanie: Vyhľadať informáciu.

Nájsť dve informácie, ktoré sú explicitne uvedené v schematickom opisnom texte.

Správna odpoveď

kód 2 Spomenie OBOJE, lietadlá AJ raketu (v akomkoľvek poradí). [môže zahrnúť obidve odpovede do jedného riadku]

- 1. Lietadlo
- 2. Kozmická loď
- 1. Lietadlá
- 2. Kozmické lode
- 1. Cestovanie lietadlom
- 2. Cestovanie raketou
- 1. Boeing
- 2. Rakety
- 1. Prúdové lietadlá
- 2. Rakety

Čiastočne správna odpoveď

kód 1 Spomenie IBA lietadlá ALEBO raketu.

- Raketa
- Let vesmírom
- Kozmické rakety
- Rakety
- Lietadlo
- Lietadlá
- Letecké cestovanie
- Boeing
- Prúdové lietadlá

Nesprávna odpoveď

kód 0 Uvedie nedostatočnú alebo nejasnú odpoveď.

- Vzducholode

Prejaví nepresné pochopenie materiálu alebo uvedie neprijateľnú či nepodstatnú odpoveď.

- Kozmické skafandre [to nie je typ dopravy]

kód 9 Chýbajúca odpoveď

Komentár

Text k úlohe s rozličnými druhmi grafov a nadpisov je typ nesúvislého textu, s ktorým sa dosť často stretávame v časopisoch či moderných učebniciach, ale pretože nemá tradičnú štruktúru, vyhľadávanie jednotlivých informácií v ňom je relatívne náročné. Pri práci s týmto textom čitateľa navigujú rôzne nadpisy, ako napríklad Látka, Výškový rekord a iné, ktoré mu pomáhajú orientovať sa v texte. Avšak informácia, ktorú hľadá podľa zadania otázky, nemá žiaden nadpis. A tak si čitateľ musí vytvoriť vlastnú kategorizáciu relevantných informácií. Úplne správne sa to podarilo 45,6 % a čiastočne správne 38,2 % slovenských žiakov. Avšak podiel chýbajúcej odpovede našich žiakov sa pohyboval od 4,9 % u chlapcov až po 8,2 % u dievčat.

Úloha R417Q03: Percentuálne zastúpenie odpovedí žiakov SR, dievčat a chlapcov

	0	1	2	9
SR	9,8	38,2	45,6	6,3
dievčatá	9,8	41,8	40,2	8,2
chlapci	9,8	35,6	49,7	4,9

? Otázka

R417Q04 – 019

Aký účel má zahrnutie nákresu dopravného lietadla Boeing 747 do tohto textu?

Charakteristika

Situácia:	čítanie na vzdelávanie
Forma textu:	nesúvislý
Typ textu:	opis
Činnosť:	uvažovanie a hodnotenie – uvažovanie o forme textu a jej hodnotenie
Formát otázky:	otvorená odpoveď
Obťažnosť:	úroveň 3 (510 bodov)

Hodnotenie

Zámer

Uvažovať a vyhodnotiť: Uvažovať o obsahu textu a vyhodnotiť ho.
Rozoznať účel ilustrácie v schematickom opisnom texte.

Správna odpoveď

kód 1 Zmieni sa o výške. Môže spomenúť porovnanie medzi dopravným lietadlom a balónom.

- Ukázať, ako vysoko sa dostal balón.
- Zdôrazniť, že balón letel naozaj vysoko.
- Ukázať, že tento rekord bol naozaj pôsobivý – balón sa dostal vyššie ako dopravné lietadlá!
- Ako porovnávací bod, pokiaľ ide o výšku.

Nesprávna odpoveď

kód 0 Uvedie nedostatočnú alebo nejasnú odpoveď.

- Ukázať, aký pôsobivý bol jeho rekord. [prívetmi nejasná odpoveď]
- Ako porovnanie.

Prejaví nepresné pochopenie materiálu alebo uvedie neprijateľnú či nepodstatnú odpoveď.

- Aj balón, aj dopravné lietadlá lietajú.
- Aby to vyzeralo pekne

kód 9 Chýbajúca odpoveď

Komentár

Hlavná myšlienka textu je opísať výškový rekord, ktorý dosiahol Vijaypat Singhania so svojím zvláštnym balónom. Diagram na pravej strane obrázku, na ktorom je znázornený Boeing 747, nepriamo prispieva k príťažlivosti textu. Poukazuje na to, aká impozantná je výška, ktorú dosiahol Vijaypat Singhania v porovnaní s tým, čo obvyčajne považujeme za ohromnú výšku, a to je let Boeingu 747. Aby žiak získal bod za správnu odpoveď, musí rozoznať účel ilustrácie. Úloha je v rámci úrovne 3 považovaná za priemerne náročnú

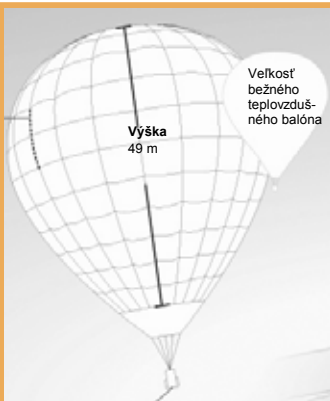
Správne odpovedalo 60,4 % slovenských žiakov. V tejto úlohe je zaujímavý pomerne vysoký výkon chlapcov (60,7 %), ktorý je na úrovni výkonu dievčat (59,8 %). Ten môže vyplývať zo záujmu chlapcov o takýto typ textov.

Úloha R417Q04: Percentuálne zastúpenie odpovedí žiakov SR, dievčat a chlapcov

	0	1	9
SR	33,3	60,4	6,3
dievčatá	34,4	59,8	5,7
chlapci	32,5	60,7	6,7

? Otázka

R417Q06

Prečo sú tam dve kresby balóna?

- A Na porovnanie veľkosti Singhaniiovho balóna pred nafúknutím a po ňom.
- B Na porovnanie veľkosti Singhaniiovho balóna s veľkosťou iných teplovzdušných balónov.*
- C Na ukážku, aký malý vyzerá Singhaniiov balón zo zeme.
- D Na ukážku, že Singhaniiov balón sa skoro zrazil s iným balónom.

Príklady úloh
v štúdiu PISA

Charakteristika

Situácia:	čítanie na vzdelávanie
Forma textu:	nesúvislý
Typ textu:	opis
Činnosť:	uvažovanie a hodnotenie – uvažovanie o forme textu a jej hodnotenie
Formát otázky:	zatvorená s výberom jednej správnej odpovede z viacerých možností
Obťažnosť:	úroveň 2 (411 bodov)

Hodnotenie

Zámer

Uvažovať a vyhodnotiť: Uvažovať o obsahu textu a vyhodnotiť ho.
Rozoznať účel prepojených ilustrácií v schematickom opisnom texte.

Správna odpoveď

kód 1 B. Na porovnanie veľkosti Singhaniovho balóna s veľkosťou iných teplovzdušných balónov.

Nesprávna odpoveď

kód 0 Iné odpovede

kód 9 Chýbajúca odpoveď

Komentár

Tak, ako predchádzajúca otázka, aj táto je, čo sa týka činností, klasifikovaná ako uvažovanie a hodnotenie. Zisťuje autorov zámer. Je zameraná na grafické prvky – ilustrácia balónov – a od čitateľa očakáva, že správne posúdi, s akým zámerom bola ilustrácia balónov dvoch veľkostí použitá. Možnosti A a C sú nepravdepodobné a možnosť D nemá oporu v texte. Správne riešenie je možnosť B: „Na porovnanie veľkosti Singhaniovho balóna s veľkosťou iných teplovzdušných balónov.“

Naši žiaci si pri riešení tejto otázky počínali veľmi dobre, správne riešenie vybralo až 90,2 % testovaných slovenských žiakov. Aj úspešnosť chlapcov a dievčat bola vyrovnaná (Ch 88,3 %, D 92,6 %). Zároveň aj percento chýbajúcich odpovedí bolo nízke.

Úloha R417Q06: Percentuálne zastúpenie odpovedí žiakov SR, dievčat a chlapcov

	A	B	C	D	8 a 9
SR	3,5	90,2	3,9	1,4	1,1
dievčatá	1,6	92,6	4,1	0,8	0,8
chlapci	4,9	88,3	3,7	1,8	1,2

? Otázka

R417Q08

Čo je hlavnou myšlienkou tohto textu?

- A Singhanian bol počas letu balónom v nebezpečenstve.
- B Singhanian vytvoril nový svetový rekord.*
- C Singhanian letel nad morom aj nad pevninou.
- D Singhaniov balón bol obrovský.

Charakteristika

Situácia:	čítanie na vzdelávanie
Forma textu:	nesúvislý
Typ textu:	opis
Činnosť:	integrácia a interpretácia – formovanie širokého porozumenia
Formát otázky:	zatvorená s výberom jednej správnej odpovede z viacerých možností
Obťažnosť:	úroveň 1a (bodov 370)

Hodnotenie

Zámer

Začleniť a vysvetliť: Pochopiť celkový zmysel textu.
Rozoznať hlavnú myšlienku schematického opisného textu.

Správna odpoveď

kód 1 B. Singhanian vytvoril nový svetový rekord.

Nesprávna odpoveď

kód 0 Iné odpovede

kód 9 Chýbajúca odpoveď

Komentár

Hlavná myšlienka tohto nesúvislého textu je v ňom niekoľkokrát jasne a výrazne uvedená (napríklad už aj v nadpise „Výškový rekord pre teplovzdušné balóny“). Dôležitosť a opakovanie požadovanej informácie pomáha vysvetliť jednoduchosť otázky, ktorá je v nižšej polovici úrovne 1a.

Hoci je hlavná myšlienka uvedená jasne, otázka je z pohľadu činností klasifikovaná ako integrácia a interpretácia – pochopenie celkového zmyslu textu, pretože zahŕňa rozlišovanie väčšiny najvýznamnejších a najhlavnejších informácií z textu. Možnosť A je úvaha, ktorá však nemá oporu v texte. Možnosť C presne parafrázuje informácie z textu, ale je to skôr detail ako hlavná myšlienka. Možnosť D sa vzťahuje na jasne viditeľnú grafickú črtu (veľkosť balóna), ale to je vzhľadom na hlavnú myšlienku podružná informácia. Hlavnú myšlienku vyjadruje možnosť B „Singhanian vytvoril nový svetový rekord.“

Správne riešenie vybralo 86,3 % slovenských žiakov (89,3 % dievčat a 84 % chlapcov).

Úloha R417Q08: Percentuálne zastúpenie odpovedí žiakov SR, dievčat a chlapcov

	A	B	C	D	8 a 9
SR	2,8	86,3	4,6	3,2	3,2
dievčatá	1,6	89,3	3,3	3,3	2,5
chlapci	3,7	84,0	5,5	3,1	3,7

DARUJTE KRV

Darovanie krvi je nevyhnutné.

Neexistuje nijaký produkt, ktorý by úplne nahradil ľudskú krv. Darovanie krvi je preto nenahraditeľné a nevyhnutné pre záchranu ľudských životov.

Vo Francúzsku každoročne využije transfúziu krvi 500 000 pacientov.

Nástroje na odber krvi sú sterilné a jednorazové (striekačka, hadičky, vrecúška).

Pri darovaní krvi sa nevystavujete riziku.

Darovanie krvi:

Je to najznámejší druh darcovstva a darovanie trvá 45 minút až 1 hodinu.

Odoberá sa 450 ml vrecúško a tiež malé vzorky na testy a kontrolu.

- Muž môže darovať krv päť ráz ročne, žena tri razy.
- Darcovia môžu byť vo veku od 18 do 65 rokov.

Medzi darovaním musia byť 8-týždňové intervaly.

Text „Darujte krv“ je z francúzskej webovej stránky. Využite text „Darujte krv“ a odpovedzte na nasledujúce otázky.

? Otázka

R429Q08 – 019

Osemnásťročná žena, ktorá dvakrát darovala krv za posledných dvanásť mesiacov, chce znova darovať krv. Za akých podmienok to smie urobiť podľa textu „Darujte krv“?

.....

.....

Charakteristika

Situácia:	čítanie na verejné účely
Forma textu:	súvislý
Typ textu:	argumentácia
Činnosť:	integrácia a interpretácia – rozvíjanie interpretácie
Formát otázky:	otvorená otázka
Obťažnosť:	úroveň 2 (bodov 438)

Hodnotenie

Zámer

Začleniť a vysvetliť. Rozvinúť vysvetlenie.
Nájsť spojenia v krátkom texte a dospieť k záveru.

Správna odpoveď

kód 1 Uvedie, že musí uplynúť dostatočný čas od jej posledného darovania.

- Závisí to od toho, či uplynulo 8 týždňov od jej posledného darovania.
- Môže, ak to bolo dostatočne dávno, inak nemôže.

Nesprávna odpoveď

kód 0 Uvedie nedostatočnú alebo nejasnú odpoveď.

- čas
- Prejaví nepresné pochopenie materiálu alebo uvedie neprijateľnú či nepodstatnú odpoveď.
- Ak je dosť stará, môže.
- Pokiaľ nedarovala krv priveľa ráz v tomto roku, tak môže.

kód 9 Chýbajúca odpoveď

Komentár

Obťažnosť otázky je stanovená v strede úrovne 2. Táto otázka zisťuje, ako vie čitateľ použiť informácie z textu v praktickej úlohe. Tento typ úlohy vychádza z textu vybraného z bežného života.

Čitateľ musí porovnať prípad opísaný v otázke so štyrmi informáciami uvedenými v druhej polovici textu: vek a pohlavie perspektívneho darcu, koľko krát je povolené osobe darovať krv a požadovaný interval medzi darovaniami.

Žiaci SR pri riešení tejto úlohy dosiahli úspešnosť 81,1 %, správne odpovedalo až 91,2 % slovenských dievčat. Je pozitívne, že naši žiaci si takto poradili s úlohou súvisiacou so situáciami z každodenného života, navyše s otvorenou odpoveďou, čo oboje býva často pre nich problematické.

Úloha R429Q08: Percentuálne zastúpenie odpovedí žiakov SR, dievčat a chlapcov

	0	1	9
SR	16,4	81,1	2,5
dievčatá	7,9	91,2	0,9
chlapci	22,2	74,3	3,6

? Otázka

R429Q09

Text hovorí: „Nástroje na odber krvi sú sterilné a jednorazové...“

Prečo text obsahuje túto informáciu?

- A Aby vás uistili, že darovať krv je bezpečné.*
- B Aby zdôraznili, že darovať krv je potrebné.
- C Aby vysvetlili použitie vašej krvi.
- D Aby uviedli podrobnosti testov a kontrol.

Charakteristika

Situácia:	čítanie na verejné účely
Forma textu:	súvislý
Typ textu:	argumentácia
Činnosť:	uvažovanie a hodnotenie – uvažovanie o obsahu textu a jeho hodnotenie
Formát otázky:	otvorená otázka
Obťažnosť:	úroveň 1a (368 bodov)

Hodnotenie

Zámer

Uvažovať a vyhodnotiť: Uvažovať o obsahu textu a vyhodnotiť ho.
Rozpoznať presvedčujúci účel výrazu v reklame.

Správna odpoveď

kód 1 A. Aby vás ubezpečili, že darovať krv je bezpečné.

Nesprávna odpoveď

kód 0 Iné odpovede

kód 9 Chýbajúca odpoveď

Komentár

Táto otázka je z hľadiska činností klasifikovaná ako uvažovanie a hodnotenie, pretože žiak musí posúdiť širší kontext, aby rozpoznať zámer textu. Otázka je zaradená do úrovne 1a. Relatívna jednoduchosť môže vyplývať z krátkosti textu a tiež zo skutočnosti, že text sa zaoberá pre žiakov známou témou. Ďalšou charakteristikou, ktorá k tomu prispieva, je, že informácia v texte je zhodná so všeobecne platným a nespochybňovaným názorom: ľudí treba povzbudiť, aby darovali krv a uistiť ich, že darovanie krvi nenesie žiadne riziká. Hoci zámer presvedčať ľudí, aby darovali krv, nie je v texte explicitne uvádzaný, táto myšlienka je pochopiteľná z niekoľkých výrokov: napríklad „darovanie krvi je nevyhnutné“, „darovanie krvi je preto nenahraditeľné a nevyhnutné...“. V texte sa tiež hovorí, že nejednajú žiadne riziká spojené s darovaním krvi.

Výsledky naznačujú, že pre našich žiakov bola táto otázka ľahká, správne riešenie vybralo až 91,5 % všetkých žiakov. Prekvapivý je výsledok našich chlapcov (93,4 %), ktorý je lepší ako u dievčat (88,6 %). Takýto výkon sa chlapcom podaril v štúdiu PISA iba málo krát. Naznačuje to, že chlapci obľubujú kratšie texty s témou, ktorá je pre nich zaujímavá možno práve preto, že súvisí s bežnými, praktickými problémami.

Úloha R429Q09: Percentuálne zastúpenie odpovedí žiakov SR, dievčat a chlapcov

	A	B	C	D	8 a 9
SR	91,5	2,5	1,4	1,8	2,8
dievčatá	88,6	2,6	0,9	2,6	5,3
chlapci	93,4	2,4	1,8	1,2	1,2

LAKOMEC A JEHO ZLATO

Ezopova bájka

Lakomec predal všetko, čo mal, kúpil si hrudu zlata a zakopal ju do jamy pri starom múre. Každý deň sa chodil na ňu pozerieť. Jeden z jeho robotníkov si však všimol, že lakomec akosi často navštevuje to miesto, a rozhodol sa sledovať ho. Robotník čoskoro odhalil tajomstvo skrytého pokladu, vykopal zlato z jamy a ukradol ho. Pri najbližšej návšteve lakomec zistil, že jama je prázdna, začal si trhať vlasy a nahlas nariekať. Keď jeho sused videl, ako žiali, a dozvedel sa príčinu, povedal mu: „Prosím ťa, nesmúť tak. Vezmi kameň, ulož ho do tej jamy a predstavuj si, že zlato je ešte stále tam. Urobí ti rovnakú službu, lebo keď zlato bolo v jame, nemal si ho, ani si ho nijako nevyužíval.“

Využite bájku „Lakomec a jeho zlato“ a odpovedzte na nasledujúce otázky.

? Otázka

R433Q01 – 019

Prečítajte nasledujúce vety a očísľujte ich podľa poradia udalostí v texte.

Lakomec sa rozhodol vymeniť všetky svoje peniaze za hrudu zlata.	☐
Jeden muž ukradol lakomcovo zlato.	☐
Lakomec vykopal jamu a skryl do nej svoj poklad.	☐
Lakomcov sused povedal, aby nahradil zlato kameňom.	☐

Charakteristika

Situácia:	čítanie na súkromné účely
Forma textu:	súvislý
Typ textu:	rozprávanie
Činnosť:	integrácia a interpretácia – rozvíjanie interpretácie
Formát otázky:	zatvorená odpoveď
Obťažnosť:	úroveň 1a (373 bodov)

Hodnotenie

Zámer

Začleniť a vysvetliť: Rozvinúť vysvetlenie.
Zoradiť udalosti v rozprávaní.

Správna odpoveď

kód 1 Štyri správne odpovede v poradí: **1, 3, 2, 4.**

Nesprávna odpoveď

kód 0 Iné odpovede

kód 9 Chýbajúca odpoveď

Komentár

Bájkysú u nás populárny typ textu a na testovanie čitateľskej gramotnosti sú vhodné hneď z niekoľkých dôvodov: sú to krátke ucelené texty, vyplýva z nich morálne poučenie a vyhovujú aj z hľadiska času potrebného na testovanie. Bájkysú čitateľom známe z detstva. Táto Ezopova bájka zachytáva a satirizuje niektoré ľudské slabosti v úspornom príbehu pozostávajúcom z jedného odseku.

Text rozprávania je vhodný práve na taký typ otázky, ako je táto – usporiadanie výrokov v časovej následnosti tak, ako prebieha dej bájky. Keďže otázka vychádza z tak krátkeho textu navyše za použitia výrokov, ktoré sú vybrané priamo z textu, možno otázku považovať za veľmi ľahkú. Na druhej strane jazyk textu je formálny, čo môže zvyšovať obťažnosť otázky.

Pre našich žiakov je tento literárny útvar známy, s bájkami často pracujú na hodinách literatúry. Sú zvyknutí aj na spracovanie podobných úloh, ako bola táto. Zrejme to ovplyvnilo ich výsledok v tejto otázke – žiaci SR celkovo 90,6 %, z toho dievčatá 95,7 % a chlapci 86,9 % vyriešili túto otázku správne. O tom, že sa cítili pri riešení istí, svedčí nízky podiel chýbajúcich odpovedí.

Úloha R433Q01: Percentuálne zastúpenie odpovedí žiakov SR, dievčat a chlapcov

	0	1	9
SR	8,3	90,6	1,1
dievčatá	3,4	95,7	0,9
chlapci	11,9	86,9	1,3

? Otázka 5: LAKOMEC

R433Q05 – 019

Nasleduje časť rozhovoru medzi dvoma ľuďmi, ktorí čítali bájku Lakomec a jeho zlato.

Hovoriaca 1

Ten sused bol odporný. Mohol mu poradiť, aby nahradil zlato niečím lepším než kameňom.

Nie, nemohol. Kameň bol v tom príbehu dôležitý.

Hovoriaci 2

Čo by mohol Hovoriaci 2 povedať na podporu svojho stanoviska?

.....

.....

Charakteristika

Situácia:	čítanie na súkromné účely
Forma textu:	súvislý
Typ textu:	rozprávania
Činnosť:	integrácia a interpretácia – rozvíjanie interpretácie
Formát otázky:	otvorená odpoveď
Obťažnosť:	úroveň 3 (548 bodov)

Hodnotenie

Zámer

Začleniť a vysvetliť: Rozvinúť vysvetlenie.
K hlavnej myšlienke priradiť detail z bájky.

Správna odpoveď

kód 1 Rozpozná, že hlavná myšlienka príbehu spočíva v tom, že zlato je nahradené niečím zbytočným alebo bezcenným.

- Muselo byť nahradené niečím bezcenným, aby to názorne ukázal.
- Kameň je v príbehu dôležitý, lebo ide o to, že mohol rovnako zakopať aj kameň, lebo aj tak mu zlato nijako neposlúžilo.
- Keby ste ho nahradili niečím lepším ako kameňom, nevystihlo by to podstatu, lebo tá zahrabaná vec musí byť niečo naozaj zbytočné.
- Kameň je bez úžitku, ale pre lakomca nemalo úžitok ani zlato.
- Niečo lepšie by bolo čosi, čo mohol použiť – zlato nepoužíval, preto to ten chlapík zdôrazňoval.

Nesprávna odpoveď

kód 0 Uvedie nedostatočnú alebo nejasnú odpoveď.

- Kameň bol v príbehu dôležitý. [opakuje text z otázky]
- Musel to byť kameň. [chýba vysvetlenie]
- Bolo by to bývalo rovnaké. [nejasná odpoveď]

Prejaví nepresné pochopenie materiálu alebo uvedie neprijateľnú či nepodstatnú odpoveď.

- Musel to byť kameň, lebo kameň je ťažký.

kód 9 Chýbajúca odpoveď

Komentár

Táto otázka má formu rozhovoru medzi dvoma imaginárnymi čitateľmi, ktorí reprezentujú rozporné interpretácie tohto príbehu. V skutočnosti iba stanovisko účastníka 2 dialógu je konzistentné s tvrdením z textu. V prípade, že čitateľ poskytne vhodné vysvetlenie, preukáže, že rozumie morálnemu odkazu tejto bájky. Náročnosť úlohy, ktorá je blízko hornej hranice úrovne 3, je pravdepodobne spôsobená faktom, že čitateľ musí urobiť niekoľko krokov, aby sa dopracoval k správnejmu riešeniu: najprv mu musí byť zrozumiteľný rozhovor susedov v bájke, potom vzťah medzi otázkou a vyžadovanou informáciou, ktorý však nie je zreteľný.

Výsledky naznačujú, že naši žiaci si neporadili dobre s touto otázkou. Iba 43,3 % z nich odpovedalo správne a približne rovnaký podiel žiakov (41,9 %) odpovedal nesprávne. Až 14,8 % žiakov sa na otázku vôbec nepokúsilo odpovedať. Tak, ako to už pri literárnych textoch býva, aj v tomto prípade je výsledok našich chlapcov horší (36,3 %), ako výsledok dievčat (53 %).

Úloha R433Q05: Percentuálne zastúpenie odpovedí žiakov SR, dievčat a chlapcov

	0	1	9
SR	41,9	43,3	14,8
dievčatá	35,9	53,0	11,1
chlapci	46,3	36,3	17,5

Ako získal lakomec hrudu zlata?

Charakteristika

Situácia:	čítanie na súkromné účely
Forma textu:	súvislý
Typ textu:	rozprávanie
Činnosť:	nájdenie a získanie informácie – vyhľadanie informácie
Formát otázky:	krátka odpoveď
Obťažnosť:	úroveň 1b (310 bodov)

Hodnotenie

Zámer

Prístup a vyhľadanie: Vyhľadať informáciu.

Nájsť informáciu, ktorá je explicitne uvedená na začiatku krátkeho textu

Správna odpoveď

kód 1 Uvedie, že predal všetko, čo mal. Môže parafrázovať text alebo priamo z neho citovať.

- Predal všetko, čo mal.
- Predal všetky svoje veci.

Nesprávna odpoveď

kód 0 Uvedie nedostatočnú alebo nejasnú odpoveď.

- Bolo jeho.
- Zarobil ho.

Prejaví nepresné pochopenie materiálu alebo uvedie neprijateľnú či nepodstatnú odpoveď.

- Ukradol ho.

kód 9 Chýbajúca odpoveď

Komentár

Toto je jedna z najľahších otázok v štúdii PISA, je zaradená do úrovne 1b, a to na jej strednú úroveň. Úlohou čitateľa je vyhľadanie explicitne uvedenej informácie na začiatku veľmi krátkeho textu. Na to, aby žiak za odpoveď získal bod, stačí, aby citoval text („...predal všetko, čo mal...“), alebo ho parafrázoval. Je pravdepodobné, že formálny jazyk nezvýšil obťažnosť tejto otázky, tak ako to mohlo byť v predchádzajúcich otázkach, lebo požadovaná informácia je umiestnená úplne na začiatku textu. Hoci táto otázka patrí medzi najľahšie, aj tak od čitateľa požaduje istý stupeň usudzovania: čitateľ musí odvodiť, že je príčinná súvislosť medzi prvým („...predal všetko, čo mal...“) a druhým tvrdením (že kúpil zlato).

Vysoký výkon našich žiakov (90,3 %) zodpovedá nízkej úrovni obťažnosti tejto úlohy. Iba 9 % našich žiakov odpovedalo nesprávne a na otázku odpovedalo 100 % našich dievčat.

Úloha R433Q07: Percentuálne zastúpenie odpovedí žiakov SR, dievčat a chlapcov

	0	1	9
SR	9,0	90,3	0,7
dievčatá	6,0	94,0	0,0
chlapci	11,3	87,5	1,3

Záver

Štúdia PISA nazerá na vzdelávanie cez optiku funkčnej gramotnosti. Vzdelávanie jednotlivca považuje za permanentný, celoživotný proces, ktorého súčasťou je aj neformálne vzdelávanie. Tieto faktory sleduje prostredníctvom výkonov žiakov ovplyvnených kontextom, v ktorom vzdelávanie prebieha a hodnotí ich pre celý školský systém.

Z tohto pohľadu je pre oblasť čitateľskej gramotnosti náš školský systém vyhodnotený ako menej úspešný a vzhľadom na situáciu v ostatných krajinách OECD dosahuje podpriemerný výsledok. Vo všetkých ukazovateľoch, ktoré PISA predkladá, slovenskí žiaci nedosahujú priemer ostatných krajín OECD: definovanú základnú úroveň čitateľskej gramotnosti dosahuje menej našich žiakov, celkový výkon našich žiakov je o úroveň nižší, máme menej žiakov v skupine s najvyšším výkonom, naopak, viac žiakov, ktorí dosiahli najnižší výkon a podobne.

Takmer po desaťročí realizácie štúdie PISA u nás nemožno pozorovať výrazne pozitívne smerovanie v tejto oblasti. Jediným pozitívnym náznakom je zníženie podielu našich žiakov s najnižším, „rizikovým“ výkonom. Aj keď PISA prináša len jeden z pohľadov na čitateľskú gramotnosť, zistený stav môže indikovať celkovú stagnáciu vzdelávania v tejto oblasti u nás.

Táto publikácia sa snaží o. i. sprístupniť čitateľovi podrobnosti, analýzy a komentáre k uvoľneným úlohám s cieľom inšpirovať pri práci s rozličnými druhmi textov. Publikácia môže dobre poslúžiť učiteľom rôznych vyučovacích predmetov v rôznych typoch škôl, ktorí sa zameriavajú na rozvíjanie čitateľskej gramotnosti svojich žiakov.

A na záver, tiež pre inšpiráciu, ešte odporúčenia, ktoré spracovali autori publikácie *Let's Read Them a Story – The Parent Factor in Education*, v ktorej sú spracované informácie z rodičovských dotazníkov, ktoré boli administrované v niektorých krajinách. Odporúčania sú smerované nielen na školy, ale aj pre rodičov (doslovne pre matky aj otcov) na jednej strane a pre celý vzdelávací systém. Tak zachytávajú celé spektrum prostredí, vplyvov a opatrení, ktoré vplývajú na vzdelávanie detí.

Odporúčania pre rodičov (pre matky aj otcov)

- Od útleho detstva sa so svojim dieťaťom rozprávajte a čítajte mu.
- Rozvíjajte komunikáciu, ktorá dieťa motivuje vytvoriť si a zdôvodniť svoj názor (napr. diskusia o politických a sociálnych témach, filmoch a televíznych programoch, diskusie pri spoločnom stolovaní a podobne).
- Preukazujte dieťaťu, že vás zaujíma, čo sa stalo v škole, či sa vášmu dieťaťu v škole darí; zúčastňujte sa školských akcií a kontaktujte učiteľov svojho dieťaťa.
- Pýtajte sa učiteľov, čo máte robiť, aby ste svojmu dieťaťu pomohli v učení.
- Pár príkladov: doma čítajte, zaujímajte sa o rozumové aktivity svojho dieťaťa.

Odporúčania pre školy a učiteľov

- Rozvíjajte u mládeže a detí návyk čítať.
- Dohliadnite na to, akým spôsobom môžu byť do tejto činnosti zapojení, prípadne ako ju sami môžu podnecovať.
- Iniciujte častý a uvážlivý dialóg so všetkými rodičmi na upevnenie spolupráce a uvažujte o rozličných spôsoboch komunikácie; nečakajte až dovtedy, kým dieťa bude zaostávať.
- Obmieňajte formy zapájania sa rodičov tak, aby ste uspokojili aj ich časové možnosti, aj ich záujem.
- Poskytujte učiteľom možnosť profesionálneho rozvoja v programoch, ktoré sú špeciálne orientované na spoluprácu s rodičmi.
- Vo vedení škôl zabezpečte, aby jeden jeho člen bol vyčlenený na komunikáciu s rodičmi o školskom živote detí.
- Deťom, ktorých rodičia majú obmedzené možnosti zaangažovanosti, poskytnite zvláštnu pomoc.

Odporúčania pre vzdelávací systém:

- Do vzdelávania učiteľov zahrnúť komunikáciu s rodičmi a ich zapojenie do vzdelávania detí.
- Pri formálnom hodnotení žiakov brať do úvahy zapojenie rodiny do vzdelávania dieťaťa a jeho podporu rodičmi.
- Pracovné povinnosti učiteľov a riaditeľov škôl flexibilne zadefinovať tak, aby mali kapacity na stretnutia s rodičmi.
- Umožniť rodičom, ktorí nie sú schopní zúčastňovať sa v takom rozsahu, v akom by chceli, ponúkaných akcií zameraných na zaangažovanosť rodičov, flexibilný čas konania akcií a dopravu na ne.
- Umožniť rodičom participovať na riadení školy.
- Zaisťovať, aby všetky deti, predovšetkým znevýhodnené deti, mali prístup ku knihám, ktoré môžu čítať doma so svojimi rodičmi.
- Organizovať akcie zamerané na čítanie na verejne prístupných miestach, ako sú knižnice, ktoré deti môžu navštíviť spolu s rodičmi.
- Rozvíjať vzťahy s organizáciami mimo školy v snahe podporiť a propagovať čítanie a zapojenie rodičov do čítania detí.

Literatúra a zdroje

OECD: *PISA 2009 Results: What Students Know and Can Do, Student Performance in Reading, Mathematics and Science (Volume I)*, PISA OECD, 2010. 272 s. ISBN 978-92-64-09144-3

OECD: *PISA Let's Read Them a Story! The Parent Factor in Education*, PISA OECD, 2012. 82 s. ISBN-10: 9264176195 ISBN-13: 978-9264176195

KORŠŇÁKOVÁ, P., KOVÁČOVÁ, J., HELDOVÁ, D. *Národná správa OECD PISA Sk 2009*. 2010, Bratislava: NÚCEM, 60 s. ISBN 978-80-970261-4-1

HELDOVÁ, D. *PISA – čitateľská gramotnosť Úlohy 2009*. Bratislava: NÚCEM, 2011. 46 s. ISBN 978-970261-6-5

KOVÁČOVÁ, J., HELDOVÁ, D. *Meranie úrovne čitateľskej gramotnosti 15-ročných žiakov podľa štúdie OECD PISA in: Meranie vedomostí ako súčasť zvyšovania kvality vzdelávania Zborník príspevkov konferencie s medzinárodnou účasťou*. Trnava: TYPI Universitatis Tyrnaviensis 2011. 194 s. ISBN 978-80-8082-509-6

HELDOVÁ, D. *Výsledky slovenských žiakov v štúdiách OECD PISA – zaostrené na problematiku čitateľskej gramotnosti a možnosti jej zlepšenia*. Príspevok na konferencii „Medzinárodné merania funkčnej gramotnosti – výsledky a výzvy pre Slovensko“, 2. 2. 2012, UCM Trnava

ISBN 978-80-89638-08-6

9 788089 638086